EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2022 10 18
COM(2022) 547 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

2022 m. energetikos sąjungos būklės ataskaita

(pagal Reglamentą (ES) 2018/1999 dėl energetikos sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo)

1. ĮVADAS IR SVARBIAUSI KLAUSIMAI

Šioje energetikos sąjungos būklės ataskaitoje apžvelgiami naujausi politikos pokyčiai ir apibūdinama pažanga, Sąjungos lygmeniu padaryta siekiant energetikos sąjungos tikslų, įskaitant Sąjungos 2030 m. energetikos ir klimato srities tikslus. **2022 m. ataskaitoje apžvelgiamas ES energetikos politikos atsakas į dabartinę energetikos krizę** ir išsamiau aptariama šių priemonių taikymo sritis, numatomas poveikis ir nuoseklumas. Prie šios ataskaitos pridedami pasiūlymai dėl energijos kainų problemos sprendimo ir energijos tiekimo saugumo prieš prasidedant šiai žiemai.

Neišprovokuota ir nepateisinama Rusijos karinė agresija prieš Ukrainą sukėlė sąmyšį energijos rinkose, paskatindama kainų svyravimus ir energetinį nesaugumą visame pasaulyje, o tai daro poveikį ES energetikos sistemai. Šiuo metu ES ir jos valstybės narės **dinamiškai pertvarko savo energetikos strategijas**, kad jos atspindėtų naujas geopolitines realijas ir padėtų patenkinti įperkamos energijos poreikį. Be kita ko, intensyviau ieškoma būdų padidinti dujų tiekimą iš patikimų ES partnerių. **Kaip niekada aukštos energijos kainos** nuo 2021 m. antrojo pusmečio dėl konflikto dar labiau didėjo, nes Rusija energijos tiekimą naudoja kaip ginklą. Be to, joms didelę įtaką taip pat padarė nepaprastai karšta vasara. Būtina **sparčiau pereiti prie švarios energijos**, taip pat kuo greičiau[1] ir gerokai iki šio dešimtmečio pabaigos[2] **panaikinti priklausomybę nuo Rusijos energijos**.

Vienas iš esminių naujų Europos politikos atsako į šią precedento neturinčią padėtį elementų yra Komisijos 2022 m. gegužės mėn. pristatytas **planas „REPowerEU“**[3], grindžiamas visapusišku Europos žaliojo kurso įgyvendinimu. Šiame plane, kuris priimtas kartu su nauju bendru komunikatu dėl ES išorės bendradarbiavimo energetikos srityje[4], nustatyti integruoti veiksmai, kaip **taupyti energiją**, **įvairinti ir užtikrinti energijos tiekimą**, **skatinti atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimą** ir **sumaniai derinti investicijas ir reformas**. Planu „REPowerEU“ didinami užmojai, esantys **55 % tikslo priemonių rinkinio** pasiūlymuose dėl su energijos vartojimo efektyvumu ir atsinaujinančiaisiais energijos ištekliais susijusių teisės aktų (derybos dėl jų šiuo metu jau įsibėgėjusios).

Prieš pristatant planą „REPowerEU“, 2022 m. birželio 27 d. teisėkūros institucijos priėmė pasiūlymą dėl **Reglamento dėl dujų laikymo**[5], o 2022 m. balandžio mėn. buvo sukurta **ES energijos pirkimo platforma**. Paskui buvo greitai imtasi skubių intervencinių priemonių, be kita ko, parengtas komunikatas **„Sutaupytos dujos – saugu žiemą“**[6], **nauja teisėkūros priemonė** ir **Europos dujų poreikio mažinimo planas**, kuriais siekiama iki kito pavasario dujų paklausą Europoje sumažinti 15 proc., taip pat pasiūlymas dėl **Reglamento dėl skubios intervencijos, skirtos didelėms energijos kainoms mažinti**[7] – dėl jo politinis susitarimas pasiektas rugsėjo 30 d. vykusiame neeiliniame Energetikos tarybos posėdyje I priede apžvelgiami veiksmai, kurių atsižvelgiant į didėjančias energijos kainas imtasi po 2021 m. spalio mėn.

[1] 2022 m. kovo 10–11 d. valstybių ir vyriausybių vadovų Versalio deklaracija, p. 5; 2022 m. kovo 24–25 d. Europos Vadovų Tarybos išvadų 15 punktas.
[2] 2022 m. kovo 8 d. Komunikatas dėl plano „REPowerEU“, COM(2022) 108 *final*, p. 2.
[3] COM(2022) 230 *final*.
[4] JOIN(2022) 23 *final*.
[5] COM(2022) 135 *final*.
[6] COM(2022) 360 *final*.
[7] COM(2022) 473 *final*.

2022 m. energetikos sąjungos būklės ataskaitoje pabrėžiama, kad **energetikos sąjunga** padės sparčiau įgyvendinti Europos žaliojo kurso iniciatyvą, didinti energetinį saugumą ir energijos įperkamumą, skatinti vartoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją ir taupyti energiją bei populiarinti energijos vartojimo efektyvumo priemones. Joje taip pat išsamiai aptariama ES parama kaimyninėms šalims ir nauji partnerystės ryšiai, užmegzti siekiant paspartinti visuotinę žaliąją ir teisingą energetikos pertvarką.

Kartu su šia ataskaita Komisija taip pat skelbia kiekvienos valstybės narės apžvalgas, kuriose išsamiai apžvelgiama jų energetikos padėtis. Netrukus bus paskelbti prie 2022 m. energetikos sąjungos būklės ataskaitos pridedami priedai:

- 2022 m. energijos subsidijų ES ataskaita;
- 2022 m. ES klimato politikos veiksmų pažangos ataskaita;
- 2022 m. ataskaita dėl 2020 m. atsinaujinančiųjų išteklių energijos tikslų pasiekimo;
- 2022 m. ataskaita dėl 2020 m. energijos vartojimo efektyvumo tikslų pasiekimo;
- Rekomendacijos dėl kaštų ir naudos pasidalijimo vykdant tarpvalstybinius bendradarbiavimo atsinaujinančiųjų išteklių energijos srityje projektus;
- Iš atsinaujinančiųjų išteklių gaminamai elektros energijai teikiamos paramos pagal konkurso procedūras rezultatų ataskaita;
- Švarios energijos technologijų konkurencingumo pažangos ataskaita;
- Degalų kokybės ataskaita;
- Anglies dioksido rinkos (ATLPS) veikimo ataskaita.

Energetikos sąjungos būklė 2022 m. Svarbiausios išvados

- ***Dabartinės aukštos ir nepastovios energijos kainos daro poveikį vartotojams*** *visose ES valstybėse narėse: jos turi įtakos ne tik mažas, bet ir mažesnes vidutines pajamas gaunantiems namų ūkiams, taip pat MVĮ ir pramonės sektoriams. 2019–2022 m. išlaidų energijai dalis[8] ES valstybėse narėse vidutiniškai padidėjo daugiau kaip trečdaliu, o kai kuriose šalyse – beveik du kartus[9]. Eurostato duomenimis, 2020 m. apie 35 mln. ES piliečių (maždaug 8 proc. ES gyventojų) namuose negalėjo palaikyti tinkamos šilumos. Gali būti, kad dėl 2021 m. prasidėjusio energijos kainų kilimo, kuris dar labiau paspartėjo 2022 m. vasario mėn. Rusijai įsiveržus į Ukrainą, taip pat COVID-19 krizės poveikio pablogėjo ir taip sudėtinga daugelio ES piliečių padėtis.*

- ***Visos valstybės narės įgyvendina priemones, skirtas aukštesnėms energijos kainoms mažinti****. Siekiant išvengti krizės, buvo priimtos su* ***2021 m. spalio mėn.*** *Komisijos* ***priemonių rinkiniu „Augančių energijos kainų problemos sprendimas: veiksmų ir paramos priemonių rinkinys“***[10] *susijusios nacionalinės priemonės. Pavyzdžiui, buvo nustatytos reguliuojamos kainos ir (arba) socialiniai tarifai, privatiems ir verslo vartotojams (įskaitant MVĮ ir pramonės įmones) išduodami energijos kuponai ir suteikiamos laikinos subsidijos. Su energija susijusių mokesčių ir tinklo tarifų mažinimas yra papildomos svarios priemonės, kurių valstybės narės ėmėsi siekdamos sušvelninti didesnių energijos kainų poveikį galutiniam vartotojui. Kai kuriais atvejais jos apima subsidijas iškastiniam kurui, kurios gali turėti įtakos ES tikslų ir įsipareigojimų įgyvendinimui.*

[8] Neįskaitant išlaidų degalams.
[9] Europos Komisija (dar nepaskelbta), 2022 m. energijos kainų ir išlaidų energijai ataskaita.
[10] COM(2021) 660 *final*.

- ***Iki spalio mėn. vidurio ES dujų saugyklos buvo užpildytos daugiau kaip 91 proc.*** *14 valstybių narių 80 proc. pripildymo ribą jau buvo viršijusios iki 2022 m. spalio 5 d. ir gerokai anksčiau pasiekė tikslą 80 proc. talpyklų užpildyti iki 2022 m. lapkričio 1 d.*

- *Nuo 2021 m. iki 2022 m. rugsėjo mėn.* ***ES dujų importo dalis, kurią sudaro Rusijos dujotiekiais tiekiamos dujos, sumažėjo nuo 41 iki 9 proc. Dabar vienas iš pagrindinių tiekimo išteklių*** *yra suskystintos gamtinės dujos (****SGD****), kurios sudaro* ***32 proc. viso ES grynojo dujų importo****.*

- *2021 m.* ***subsidijos naftai, akmens anglims ir dujoms šiek tiek padidėjo****, subsidijos elektros energijos gamybai iš iškastinio kuro sumažėjo, o subsidijos iškastiniam kurui iš esmės išliko gana stabilaus lygio.* ***Subsidijos atsinaujinančiųjų išteklių energijai*** *2020 m. padidėjo 7 proc., o* ***2021 m. šiek tiek sumažėjo****.* ***Subsidijos energijos vartojimo efektyvumo didinimui*** *2020 m. sumažėjo, tačiau* ***2021 m. vėl padidėjo****.*

- ***ES gerokai viršijo*** *Jungtinių Tautų bendrojoje klimato kaitos konvencijoje nustatytą* ***2020 m. išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo tikslą*** *ir 2020 m. ES grynąjį vidaus išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį (neskaitant LULUCF[11]) sumažino 32 proc. Iš preliminarių skaičiavimų matyti, kad 2021 m. išmetamųjų teršalų kiekis turėtų vėl padidėti, tačiau, palyginti su prieš pandemiją buvusiu lygiu, vis tiek bus mažesnis.*

- ***Viršyti 2020 m. ES energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos tikslai****. Galutinės energijos suvartojimas (FEC) ir pirminės energijos suvartojimas (PEC) buvo atitinkamai 5,4 proc. ir 5,8 proc. mažesni negu 2020 m. tikslai. Atsinaujinančiųjų išteklių energija ES sudarė 22,1 proc. bendro suvartoto galutinės energijos kiekio, taigi viršijo 20 proc. tikslą, nustatytą 2009 m. Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvoje.*

- *2019 ir 2020 m. buvo* ***suvartota daugiau atsinaujinančiųjų išteklių energijos – ji pakeitė*** *atitinkamai* ***apie 155,6 mln. tne ir 164,6 mln. tne iškastinio kuro****. Tai reiškia, kad,* ***suvartojusi mažiau iškastinio kuro****, ES 2019 m. sutaupė* ***43,5 mlrd. EUR****,* ***o*** *2020 m. –* ***34,6 mlrd. EUR****.*

- *2022 m. gegužės–rugpjūčio mėn.* ***ES kaip niekada daug – 12 proc. – elektros energijos pagamino iš saulės energijos*** *ir* ***13 proc. – iš vėjo energijos****. Iš ankstyvųjų duomenų matyti, kad* ***2022-ieji bus rekordiniai metai Europos fotovoltinės saulės energijos technologijų (PV) rinkoje*** *– metinis tokių technologijų diegimo tempas didžiausiose ES valstybių narių rinkose didės 17–26 proc. Kita vertus, dėl sausros nulemto žemo vandens lygio upėse ir vandens telkiniuose* ***hidroenergijos gamyba 2022 m. vasarą****, palyginti su ankstesniais metais,* ***sumažėjo nuo 14 iki 11 proc.***

- ***2021–2030 m. atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis elektros energijos iš įvairių išteklių derinyje turėtų padidėti nuo 37 iki 69 proc.*** *Siekiant paspartinti šį procesą, pirmiausia reikia spręsti klausimus, susijusius su* ***sudėtingomis leidimų išdavimo procedūromis, tinklo integravimo problemomis*** *ir* ***tiekimo grandinėse kylančiais sunkumais****.*

[11] Žemės naudojimas, žemės naudojimo keitimas ir miškininkystė.

- *ES ir toliau pirmauja švarios energijos mokslinių tyrimų srityje: valstybės narės nuolat didina viešąsias investicijas į mokslinius tyrimus ir inovacijas, o ES įtvirtina savo pirmaujančią poziciją tokiose srityse kaip jūros vėjo technologijos. Vis dėlto, siekiant stiprinti ES konkurencingumą,* ***reikia daugiau viešųjų ir privačiųjų investicijų į mokslinius tyrimus ir inovacijas****, taip pat reikia* ***vykdyti su plėtojimu ir diegimu susijusią veiklą****.*

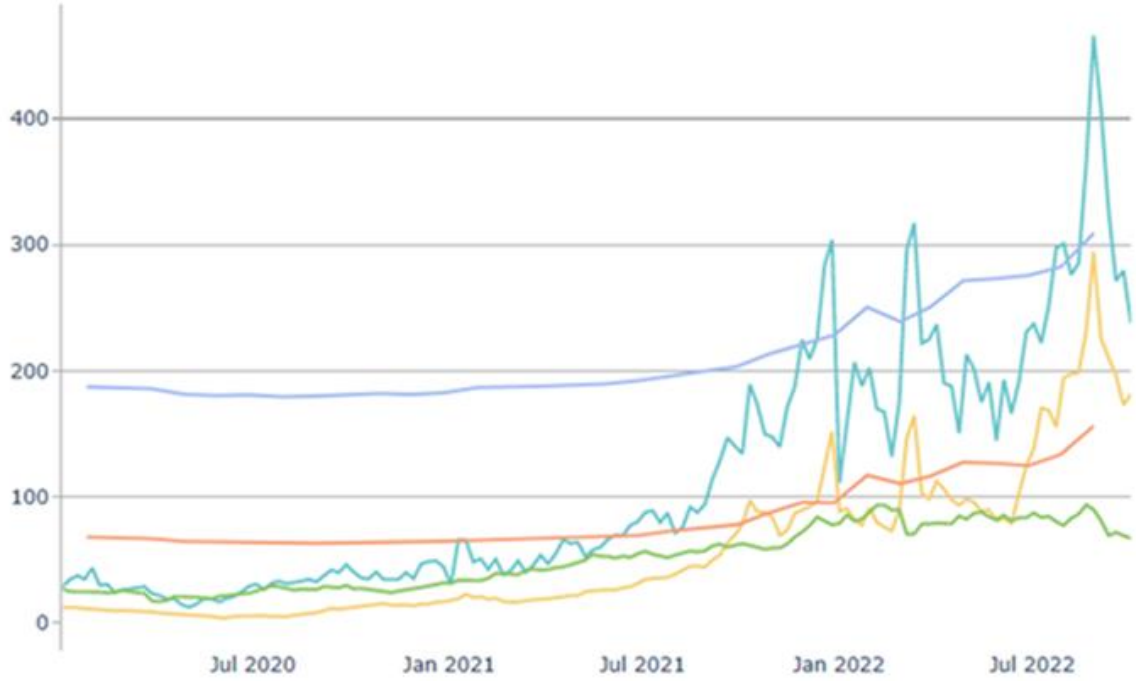
- ***ES ir nacionaliniu lygmenimis*** *gerokai* ***daugėja Europos vandenilio vertės grandinės finansavimo galimybių****. Pagal bendriems Europos interesams svarbių projektų mechanizmą, kaip paskata į vandenilio sektorių pritraukti privačiųjų investicijų, patvirtintos 10,6 mlrd. EUR vertės viešosios investicijos į vandenilio vertės grandinę. Pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę vandenilio projektams remti bus skirta apie 10,6 mlrd. EUR. Elektrolizerių gamintojai Europoje įsipareigojo* ***iki 2025 m. elektrolizerių gamybos pajėgumus padidinti dešimt kartų iki 17,5 GW.***

- ***Šiuo metu valstybės narės įgyvendina priemones, kuriomis siekiama didinti energijos vartojimo efektyvumą visuose sektoriuose.*** *Dabar pramonės sektoriuje įmonės kai kuriais atvejais privalo įgyvendinti energijos vartojimo audito rekomendacijas, jeigu grąžos laikotarpis yra trumpesnis nei penkeri metai. Atliekinės šilumos panaudojimo priemonės suteikia daug galimybių sutaupyti. Valstybės narės taip pat įgyvendina energinės renovacijos priemones, įskaitant programas, skirtas socialiniam būstui ir energijos nepritekliaus mažinimui, taip pat viešųjų pastatų, visų pirma mokyklų, universitetų ir sveikatos priežiūros infrastruktūros, atnaujinimui.*

2. ENERGETINIO SAUGUMO DIDINIMAS, ENERGIJOS ŠALTINIŲ ĮVAIRINIMAS IR SPARTESNIS EUROPOS ŽALIOJO KURSO INICIATYVOS ĮGYVENDINIMAS

2022 m. dujų ir elektros energijos kainos pasiekė visų laikų aukščiausią lygį. Per pastaruosius metus elektros energijos kainos Europoje sparčiai didėjo ir pasiekė gerokai aukštesnį lygį nei pastaraisiais dešimtmečiais. Ši dinamika iš esmės susijusi su aukšta dujų kaina, dėl kurios brangsta dujomis kūrenamose elektrinėse gaminama elektros energija. **Kainos pradėjo sparčiai didėti 2021 m. antrąjį pusmetį**, kai, sušvelninus su COVID-19 susijusius apribojimus, ėmė atsigauti pasaulio ekonomika. Vėliau padėtis dar labiau pablogėjo dėl Rusijos invazijos į Ukrainą.

Be to, **elektros energijos gamyba ES nesiekė įprasto lygio**. **Dėl itin karštos oro temperatūros šią vasarą** padidėjo vėsinimui reikalingos energijos paklausa, o didesnį spaudimą elektros energijos gamybai taip pat nulėmė sausros (dėl kurių atsirado hidroenergijos gamybos problemų) ir aukšta vandens temperatūra (sukėlusi branduolinės energijos gamybos problemų). **Taigi ekstremalios oro sąlygos ir jų padariniai vandens būklei prisidėjo prie energijos trūkumo ir aukštų energijos kainų**, o tai tapo našta vartotojams, įmonėms ir pramonei bei pristabdė ekonomikos atsigavimą. Dėl papildomo spaudimo, susijusio su energijos tiekimu, ir maisto produktų kainomis didėja **pasaulinis infliacinis spaudimas, mažėja namų ūkių perkamoji galia** ir silpsta ekonomika.

1 pav. Didmeninės ir mažmeninės dujų ir elektros energijos kainos ir anglies dioksido kainos ES. Šaltinis: Platts, VaasaETT.

Rugsėjo 30 d. per labai trumpą laiką Energetikos taryboje buvo pasiektas politinis susitarimas dėl rugsėjo 14 d. **Komisijos** pasiūlymo dėl **reglamento dėl skubios intervencijos, skirtos didelėms energijos kainoms mažinti**. Šiame pasiūlyme nustatytas **tikslas apskritai sumažinti** visų vartotojų **elektros energijos paklausą**, daugiausia dėmesio skiriant paklausos mažinimui didžiausios kainos valandomis, taip pat **viršutinė pajamų riba, taikoma mažesnių ribinių sąnaudų technologijoms**, ir **solidarumo įnašas, susijęs su perviršiniu pelnu**, gaunamu vykdant veiklą naftos, dujų, akmens anglių ir naftos perdirbimo sektoriuose. Valstybės narės **rinktų pajamas** ir **perskirstytų jas energijos vartotojams**, visų pirma **pažeidžiamiems namų ūkiams**, **smarkiai nukentėjusioms įmonėms**, įskaitant MVĮ, ir **daug energijos suvartojantiems pramonės sektoriams**. Juo taip pat išplečiamas energijos kainų priemonių rinkinys, kuriuo gali naudotis valstybės narės, siekdamos padėti vartotojams, kad reguliuojamas elektros energijos kainas būtų galima nustatyti mažesnes už sąnaudas ir taip pat taikyti mažosioms ir vidutinėms įmonėms.

Be šių veiksmų, skirtų elektros energijos kainoms mažinti, spalio 18 d. Komisija pasiūlė priemonių, kuriomis siekiama **mažinti gamtinių dujų kainą ir stiprinti valstybių narių tarpusavio solidarumą**. Komisija pasiūlė suteikti ES teisinių priemonių, kuriomis naudojantis būtų galima **bendrai pirkti dujas**, užtikrinti dujų srautus ten, kur jų reikia, ir didinti ES gebėjimą greitai reaguoti susiklosčius ekstremaliajai situacijai, toms valstybėms narėms, kurios dar nėra sudariusios **dvišalių solidarumo susitarimų**, nustatant **standartines** tokių susitarimų **taisykles**. Siekiant mažinti dujų kainas, ACER būtų pavesta parengti **naują, papildomą SGD pirkimo lyginamąjį standartą**. Be to, siekdama reaguoti į besitęsiančią energetikos krizę, Komisija siūlo nustatyti **kainų ribojimo pagrindinėje Europos dujų biržoje** (virtualiajame prekybos taške „Title Transfer Facility“, arba TTF) mechanizmą, kuris būtų taikomas tada, kai to prireiktų.

Komisija atidžiai stebi ir su valstybėmis narėmis aptaria, kiek nuveikta **šiuo metu atliekant išteklių adekvatumo vertinimus, kurie turėtų parodyti konkrečią šios žiemos riziką**. Šie

vertinimai grindžiami naujausių priemonių ir gamybos išteklių būklės šią žiemą, taip pat veiksmų, kurių reikia imtis konkrečiai rizikai pašalinti, analize. Imantis tokių veiksmų turėtų būti visapusiškai atsižvelgiama į vidaus rinką, nes tarpvalstybinė prekyba yra ne tik vienas iš esminių vidaus rinkos elementų, bet ir pagrindinis Europos solidarumo elektros energijos ir dujų srityje aspektas. Todėl bet koks nepagrįstas apribojimas gali kelti pavojų elektros energijos tiekimo saugumui valstybėse narėse, regionuose ir ES.

2.1. ENERGIJOS TIEKIMAS

Nuo savo invazijos į Ukrainą pradžios Rusija, siekdama pakenkti ES solidarumui ir energetiniam saugumui, manipuliuoja dujų tiekimu. Tiesioginį dalinio ar visiško **tiekimo sumažėjimo** poveikį iš viso pajuto 13 valstybių narių[12], o **penkioms valstybėms narėms** (Bulgarijai, Lenkijai, Lietuvai, Latvijai ir Suomijai) **dujos iš Rusijos iš viso nebetiekiamos**. **Rusijos įmonė „Gazprom“** nuo rugsėjo mėn. pradžios **laipsniškai mažino dujų srautus** dujotiekiu „Nord Stream 1“ iki nulio, o pastarojo meto incidentai, susiję su dujotiekiais „Nord Stream 1“ ir „Nord Stream 2“, buvo dar vienas įspėjimas ES, kad ji turi didinti energijos tiekimo saugumą ir geriau pasirengti reaguoti į didelius sutrikimus. ES energetikos sistema yra atspari, be kita ko, hibridinėms grėsmėms. Vis dėlto, be energijos tiekimo saugumo, reikia toliau dirbti ypatingos svarbos infrastruktūros objektų apsaugos ir kibernetinio saugumo srityse. Dėl nuolatinio manipuliavimo **dujų tiekimu** į ES gerokai sumažėjo mūsų dujotiekiais iš Rusijos importuojamų dujų dalis: 2021 m. Rusijos Federacijos tiekiamos dujos sudarė 41 proc. ES gamtinių dujų importo, o **iki 2022 m. rugsėjo mėn. dujų importas dujotiekiu iš Rusijos sumažėjo iki 9 proc.**

Įgyvendinant planą „REPowerEU“ ir ES išorės bendradarbiavimo energetikos srityje strategiją, nuo karo pradžios nuolat mažėjantis Rusijos tiekimas kompensuojamas aktyvesniu alternatyviu dujų tiekimu. Tai pavyko pasiekti dėl sėkmingų pastangų užmegzti ryšius su tarptautiniais partneriais. Nuo sausio iki liepos mėn. ne iš Rusijos gaunamų dujų tiekimas suskystintų gamtinių dujų (SGD) forma padidėjo 19 mlrd. m^3, o dujotiekiais – 14 mlrd. m^3. **Dabar SGD yra vienas iš pagrindinių tiekimo išteklių, sudarantis 32 proc. viso grynojo dujų importo**. Pagrindinės ES tiekėjos yra Norvegija ir Jungtinės Amerikos Valstijos.

Komisija taip pat nusprendė imtis veiksmų svarbiausiu pasirengimo žiemai klausimu – dėl **dujų laikymo**. Laikymo reglamente nustatytas tikslas užtikrinti, kad iki 2022 m. lapkričio mėn. dujų saugyklos būtų užpildytos bent 80 proc. Šiandienos duomenimis, spalio mėn. viduryje **ES dujų saugyklų pripildymo lygis** viršijo 91 proc., o 14 valstybių narių 80 proc. pripildymo ribą buvo viršijusios dar iki 2022 m. spalio 5 d. Visos valstybės narės laikosi savo dujų laikymo trajektorijų, o Komisija toliau įgyvendina šį reglamentą siekdama užtikrinti, kad nė vienai iš jų siekiant šių tikslų nekiltų sunkumų.

ES elektros tiekimui įtakos turėjo ir kai kurie kiti sutrikimai. 2022 m. gegužės–rugpjūčio mėn. ES iš **saulės energijos** pagamino kaip niekada daug – 12 proc. – visos elektros energijos, o iš **vėjo energijos** – 13 proc., tačiau **hidroenergijos**[13] dalis, palyginti su ankstesniais metais, dėl žemo vandens lygio keliose upėse ir vandens telkiniuose, kurį nulėmė vasaros sausros, sumažėjo nuo 14 iki 11 proc.

[12] BG, PL, DE, FI, DK, NL, IT, FR, AT, CZ, SK, LV ir LT (pastaroji pati nusprendė sustabdyti bet kokį importą iš Rusijos).
[13] Pagal programą „Copernicus“ „Copernicus“ klimato kaitos paslauga (C3S) padeda atsinaujinančiųjų išteklių energijos sektoriui: jis aprūpinamas specialiais į beveik tikralaikę fotovoltinių technologijų, vėjo ir hidroenergijos gamybą orientuotais produktais, kuriuose atsižvelgiama į ankstesnio laikotarpio ir beveik tikralaikį suvartojimą ir įvairiais scenarijais pagrįstas prognozes.

2020 m. **atominės** elektrinės pagamino apie 24,6 proc.[14] visos ES pagamintos elektros energijos. Vis dėlto **ES branduoliniai įrenginiai sensta ir, kol bus imtasi naujų investicijų, bendra jų gamybos apimtis iki šio dešimtmečio pabaigos turėtų laikinai mažėti**[15]. Dėl sausrų ir aukštos oro temperatūros atominėms elektrinėms ėmė trūkti aušinamojo vandens ir sumažėjo vandens lygis, o tai trukdė gaminti energiją ir transportuoti branduolinį kurą. Dėl to 2022 m. gamybos apimtis buvo mažesnė.

Nuo 2022 m. kovo mėn. stebima kai kurių **pagrindinių naftos produktų** (daugiausia dyzelino, reaktyvinių degalų ir mazuto) **stoka ir net jų trūkumas, daugiausia dėl didėjančios paklausos** ir pačių ES veiklos vykdytojų nustatytų sankcijų, kurias jie taiko laukdami, kol bus priimtos ES masto priemonės. Vasarą padėtis dar labiau pablogėjo dėl **incidentų kai kuriose ES naftos perdirbimo gamyklose, taip pat tam tikrų logistikos sunkumų**, kuriuos nulėmė žemas vandens lygis Reine ir Dunojuje, o šios upės yra pagrindiniai kuro transportavimo vandens keliai. Tai paskatino kai kurias valstybes nares pradėti **naudoti privalomąsias naftos atsargas**, kad būtų kompensuotas naftos produktų trūkumas. Komisija, glaudžiai bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis ir Europos naftos koordinavimo grupe, nuolat stebi padėties pokyčius.

2.2. ES ENERGIJOS TIEKIMO ĮVAIRINIMAS

ES, kaip didžiausia pasaulyje gamtinių dujų importuotoja, turi ilgalaikę **gamtinių dujų šaltinių ir importo maršrutų įvairinimo** strategiją. Joje numatyta sujungti ES su naujais tiekimo šaltiniais, pavyzdžiui, per **pietinį dujų koridorių**, ir naujais SGD šaltiniais Vidužemio jūros regione. Pastaruoju metu stiprinamos pastangos įvairinti tiekimo šaltinius ir maršrutus, pavyzdžiui, su transeuropinių energetikos tinkų parama 2022 m. rugsėjo 28 d. pradėjo veikti **Baltijos dujotiekis**. Baltijos dujotiekis yra naujas importo iš Šiaurės jūros į ES maršrutas, padedantis įvairinti dujų tiekimą Vidurio ir Rytų Europai bei Baltijos valstybėms. Juo bus galima kasmet iš Norvegijos į Lenkiją importuoti iki 10 mlrd. m^3 dujų, o iš Lenkijos į Daniją transportuoti 3 mlrd. m^3 dujų. Be to, neseniai, spalio 1 d., pradėjo veikti Graikijos ir Bulgarijos jungiamasis dujotiekis, kuris įgyvendinant įvairinimo ir atsparumo didinimo strategiją yra labai svarbus.

Atsižvelgdamos į šiuo metu energijos tiekimui daromą spaudimą, Komisija ir valstybės narės sukūrė **ES energijos pirkimo platformą**. Tai **savanoriškas dujų, SGD ir vandenilio pirkimo koordinavimo mechanizmas**, kuriuo siekiama padėti įvairinti dujų tiekimą. ES energijos pirkimo platforma grindžiama trimis ramsčiais: bendrus pirkimus įgalinančiu dujų poreikio telkimu, infrastruktūros naudojimo ES optimizavimu siekiant remti srautų modelių pokyčius ir pastangų užmegzti ryšius su tarptautiniais partneriais koordinavimu.

Ši platforma padėjo greičiau sudaryti **susitarimus su patikimais energetikos srities partneriais**, siekiant įvairinti ir užtikrinti ES energijos tiekimą trumpuoju ir vidutinės trukmės laikotarpiais. 2022 m. birželio 15 d. Kaire buvo sudarytas trišalis **ES, Egipto ir Izraelio susitarimas** dėl eksportuojamų dujų tiekimo iš Izraelio į ES per Egipto SGD terminalus. 2022 m. liepos 18 d. **ES ir Azerbaidžanas** pasirašė susitarimo memorandumą dėl strateginės partnerystės energetikos srityje. Pagal naująjį susitarimo memorandumą bus remiamos pastangos nuo 2027 m. pietinio dujų koridoriaus pajėgumus padidinti du kartus iki

[14] Naujausi Eurostato duomenys: Aiškinamoji branduolinės energetikos statistika (europa.eu).

[15] Prognozuojama, kad iki 2030 m. branduolinė energija sudarys 16 proc. bendro pagaminamos elektros energijos kiekio (Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą modeliavimas), o iki 2050 m. – 15 proc. pagaminamos elektros energijos (komunikatas „Švari mūsų visų planeta“ ir Klimato politikos tikslo įgyvendinimo planas).

bent 20 mlrd. m^3 per metus (pagal planą „REPowerEU“) ir kartu toliau užtikrinant patrauklias ir stabilias gamtinių dujų tiekimo į ES sąlygas, atsižvelgiant į ilgalaikį ES ir Azerbaidžano partnerystės energetikos srityje pobūdį. Be to, ES suintensyvino dialogą dėl dujų tiekimo didinimo su patikimais savo partneriais, įskaitant Jungtines Amerikos Valstijas, Norvegiją ir Alžyrą. Ji taip pat pradėjo aktyvesnes diskusijas su Kanada dėl galimo tiekimo vidutinės trukmės laikotarpiu.

Artimiausiose **kaimyninėse šalyse** ES žengė drąsų ir precedento neturintį žingsnį – parėmė skubų Ukrainos ir Moldovos elektros tinklų sinchronizavimą su žemyninės Europos elektros tinklu, taip išsaugodama tinklo stabilumą ir sudarydama sąlygas visoms šalims naudingai prekybai elektros energija.

Tam, kad šis mechanizmas veiktų sėkmingai, labai svarbus yra dujų rinkoje veiklą vykdančių įmonių indėlis, todėl Komisija šiuo metu taip pat **steigia Pramonės patariamąją grupę**[16]. Ši grupė teiks konsultacijas Komisijai dėl bendro pirkimo praktinio įgyvendinimo ir pramonės poreikius atitinkančių bendro pirkimo techninių specifikacijų. Ji nagrinės tokius klausimus kaip bendri konkursai ir bendrų dujų pirkimo įmonių steigimas.

Bendradarbiavimas su pramonės sektoriumi jau duoda rezultatų. Pavyzdžiui, įgyvendinant plane „REPowerEU“ numatytą **Biometano** veiksmų planą pasiektas svarbus etapas – oficialiai inicijuota **Biometano pramonės partnerystė**. Šis veiksmų planas padės pasiekti, kad iki 2030 m. ES per metus būtų pagaminama 35 mlrd. m^3 tvaraus biometano. Biometano pramonės partnerystė padės įgyvendinti šį veiksmų planą – bus suburtos kelios darbo grupės, sudarytos iš pramonės sektoriaus, pirminio sektoriaus valdžios institucijų, akademinės bendruomenės ir pilietinės visuomenės ekspertų.

Be to, **Energijos pirkimo platformoje buvo sudarytos penkios regioninės grupės**, kuriose dalyvaus Komisijos, valstybių narių ir nurodytų Energijos bendrijos šalių atstovai. Jos padės geriau suprasti galimą dujų poreikį, ir į jį bus atsižvelgiama bendro pirkimo sistemoje, kai tik ši bus sukurta.

Įvairinant tiekimo maršrutus kartu turi būti įvairinami ir energijos šaltiniai, pavyzdžiui, skatinant atsinaujinančiųjų išteklių energiją, spartinant iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių pagaminto vandenilio naudojimą, laipsniškai didinant tvaraus biometano gamybą, mažinant iškastinio kuro vartojimą pramonės ir transporto sektoriuose, kuriuose sunku sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, ir sparčiau išduodant leidimus bei diegiant inovacijas.

Kalbant apie **vidaus išteklių naudojimą**, 2021 m.[17] buvo pasiektas rekordinis 36 GW naujų įrengtų elektros energijos gamybos iš atsinaujinančiųjų išteklių įrenginių pajėgumų lygis. Padidėjus **atsinaujinančiųjų išteklių energijos kiekiui, ES** 2020 m. ir 2019 m. **atsinaujinančiųjų išteklių energija pakeitė** atitinkamai **apie 164,6 mln. tne ir 155,6 mln. tne iškastinio kuro**, palyginti su atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimo lygiu 2005 m. Tai reiškia, kad, suvartojus mažiau iškastinio kuro, ES 2019 m. bendrai sutaupyta **43,5 mlrd. EUR**, o 2020 m. – **34,6 mlrd. EUR**[18]. Naudojant atsinaujinančiuosius energijos išteklius taupomos iškastiniam kurui skiriamos lėšos. Siekiant siūlomo tikslo užtikrinti, kad 2030 m. atsinaujinančiųjų išteklių energija sudarytų 45 proc. visos suvartojamos energijos, būtų sutaupoma dar daugiau. Tai suteiktų galimybę ES iki 2027 m. priklausomybę nuo iš Rusijos importuojamo iškastinio kuro nuosekliai sumažinti iki nulio.

[16] https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=lt&groupID=3865.

[17] https://www.iea.org/news/renewable-power-is-set-to-break-another-global-record-in-2022-despite-headwinds-from-higher-costs-and-supply-chain-bottlenecks.

[18] https://www.eurobserv-er.org/pdf/20th-annual-overview-barometer/.

Priėmus planą „REPowerEU“ pažangiai ES atsinaujinančiųjų energijos išteklių plėtros politikai buvo suteiktas stiprus postūmis, padedantis aktyviai plėtoti atsinaujinančiuosius energijos išteklius ir visuose galutinio energijos suvartojimo sektoriuose. Iš ankstyvųjų duomenų matyti, kad **2022-ieji bus rekordiniai metai Europos fotovoltinės saulės energijos technologijų rinkoje** – metinis tokių technologijų diegimo tempas didžiausiose ES valstybių narių rinkose didės 17–26 proc.[19] Apskritai **2021–2030 m.[20] atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis elektros energijos gamybos sektoriuje turėtų padidėti nuo 37 iki 69 proc.**

Kartu su veiksmų plane „REPowerEU“ pasiūlyta **Vandenilio diegimo spartinimo priemone** Komisija pateikė investicijų poreikių ir papildomų išlaidų sąmatą, itin daug dėmesio skirdama gamtinių dujų naudojimo pakeitimui. Rugsėjo mėn. Europos Parlamente skaitydama pranešimą apie Sąjungos padėtį, Komisijos pirmininkė paskelbė, kad bus įsteigtas **Europos vandenilio bankas**. Vandenilio banko tikslas – vandenilio rinką pertvarkyti iš nišinės rinkos į didelio masto rinką, paspartinant vandenilio gamybą iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių ir jo naudojimą ir sujungiant šiuos procesus koordinuotai plėtojama būtina infrastruktūra.

Kalbant apie **branduolinės energijos** indėlį į elektros energijos tiekimo saugumą kelerius ateinančius metus, valstybės narės turi laiku priimti sprendimus dėl investicijų į ilgalaikį esamų branduolinių elektrinių eksploatavimą ir atitinkamo saugos ir efektyvumo didinimą, be kita ko, prisitaikymo prie klimato kaitos priemonėmis. Be to, siekdamos padėti **sumažinti** kai kuriose valstybėse narėse[21] kylančią **riziką**, susijusią **su Rusijos branduolinio kuro tiekimo ir branduolinio kuro ciklo paslaugų**, taip pat įrangos ir technologijų **saugumu**, šiuo metu Komisija ir Euratomo tiekimo agentūra (ESA), bendradarbiaudamos su valstybėmis narėmis ir jų valdžios institucijomis, deda daugiau pastangų, kad užtikrintų alternatyvaus kuro tiekimą iš ES ir patikimų tarptautinių partnerių.

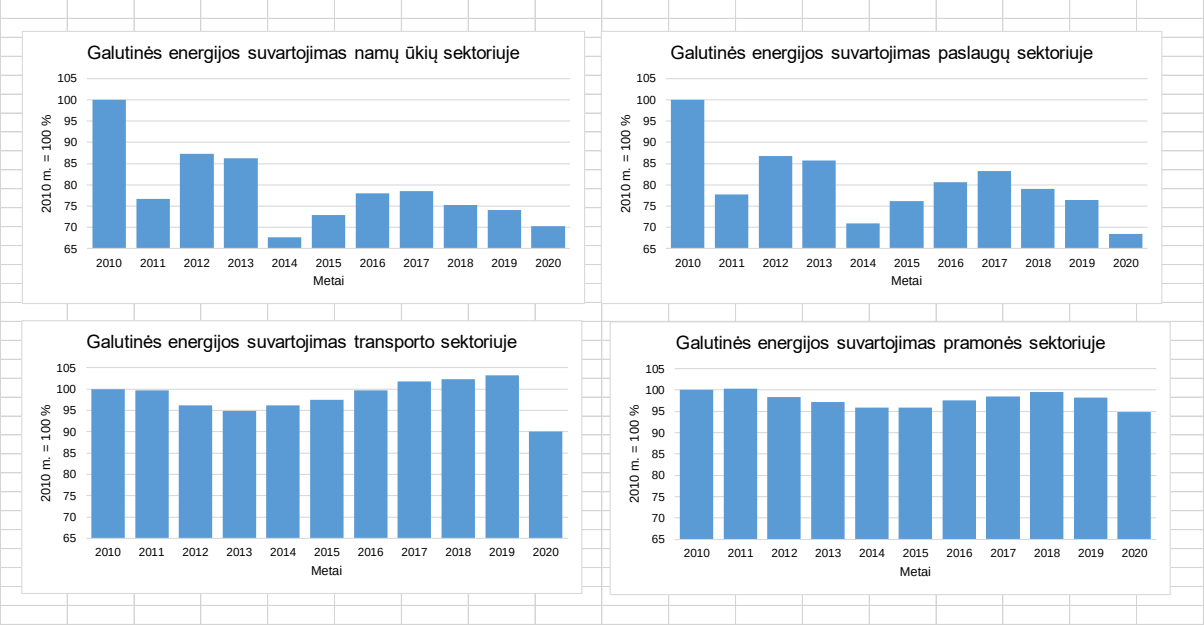
2.3. ENERGIJOS PAKLAUSA

Norint apsisaugoti nuo galimų tiekimo sutrikimų ir kuo labiau sumažinti jų poveikį bei kaštus, labai svarbu didinti energijos vartojimo efektyvumą ir mažinti energijos poreikį. Dažnai tai gali būti pigiausias, saugiausias ir švariausias būdas sumažinti mūsų priklausomybę nuo iškastinio kuro importo iš Rusijos, kartu padedant mažinti išmetamą ŠESD ir oro teršalų kiekį ir kovoti su klimato kaita.

[19] SolarPower Europe, Global Market Outlook For Solar Power 2022-2026.

[20] Ember, European Electricity Review 2022 (ember-climate.org).

[21] Iš 13 ES valstybių narių, gaminančių branduolinę energiją, keturios valstybės narės yra visiškai priklausomos, o viena valstybė narė – iš dalies priklausoma nuo Rusijos branduolinio kuro tiekimo. Kai kurios iš šių šalių yra ypač pažeidžiamos, nes jose iš branduolinės energijos gaminama didelė dalis elektros energijos (iki 53,8 proc.) ir jos yra labai priklausomos nuo kitų Rusijos energijos išteklių (dujų, naftos).

2 pav. Galutinės energijos suvartojimo mažėjimas pramonės, transporto, namų ūkių ir paslaugų sektoriuose. Šaltinis: Eurostatas, 2022 m.[22]

2022 m. gegužės mėn. Komisija pasiūlė keletą iniciatyvų. Pirmoji iš jų – **ES energijos taupymo planas**, kuriuo siekiama padėti valstybėms narėms parengti geriausiai pritaikytas priemones energijos suvartojimui mažinti. Kad iki kitų metų pavasario dujų suvartojimas Europoje būtų sumažintas 15 proc., Komisija 2022 m. liepos mėn. taip pat pasiūlė **naują teisėkūros priemonę** ir **Europos dujų poreikio mažinimo planą**, o Taryba 2022 m. rugpjūčio 5 d. priėmė Reglamentą dėl dujų poreikio sumažinimo[23]. Dabar valstybės narės įgyvendina poreikio mažinimo priemones. Jos bus įtrauktos į **atnaujintus nacionalinius ekstremaliųjų situacijų valdymo planus, kurie turi būti pateikti 2022 m. spalio mėn. pabaigoje**.

Atsižvelgdamos į plano **„REPowerEU“** ir dokumentų rinkinio **„Sutaupytos dujos – saugu žiemą“** tikslus, **dauguma valstybių narių priėmė priemones, kuriomis skatinama** trumpuoju laikotarpiu **taupyti energiją** pastatuose ir pramonės bei transporto sektoriuose. Daugelis jų pradėjo vykdyti komunikacijos kampanijas. **Kelios valstybės narės įgyvendino priemones, kuriomis siekiama nustatyti didžiausią** konkrečių kategorijų pastatų **šildymo ir mažiausią** jų **vėsinimo temperatūrą**, ir rekomendacijas sumažinti greitkeliuose leidžiamą greičio ribą. Kai kurios **valstybės narės taip pat ėmėsi visapusiškesnių ir labiau struktūrinių priemonių** (jos jau bus taikomos ateinantį žiemos sezoną): **sugriežtino galiojančias taisykles arba papildė esamas paramos programas**, taikomas pastatams, pramonės ir transporto sektoriams.

Be to, **siekdama energijos vartojimo efektyvumo didinimui pritraukti daugiau privačiojo finansavimo, Komisija pasiūlė iki 13 proc. padidinti 2030 m. ES energijos**

[22] Namų ūkių ir paslaugų sektorių diagramos pakoreguotos, kad būtų atsižvelgiama į klimatines sąlygas. Korekcijos pagal klimatines sąlygas koeficientas apskaičiuotas kiekvienų metų šildymo dienolaipsnius (ŠDL) padalijus iš 1980–2004 m. laikotarpio ŠDL vidurkio.

[23] https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2022/08/05/council-adopts-regulation-on-reducing-gas-demand-by-15-this-winter/.

vartojimo efektyvumo tikslą. 2023 m. ji taip pat kartu su finansų sektoriumi sudarys aukšto lygio Europos energijos vartojimo efektyvumo finansavimo koaliciją.

Pagal planą „REPowerEU“ Komisija taip pat pasiūlė šiuo metu atliekant Pastatų energinio naudingumo direktyvos peržiūrą **užtikrinti, kad visi nauji pastatai būtų projektuojami taip, kad būtų kuo geriau panaudojamas jų saulės energijos gamybos potencialas**. Atliekant šią peržiūrą siekiama **iki 2050 m. visiškai panaikinti Europos pastatų ūkio priklausomybę nuo iškastinio kuro**, nustatyti minimaliuosius energinio naudingumo standartus, siekiant paskatinti energijos vartojimo efektyvumą didinančią pastatų renovaciją, iki 2030 m. padidinti renovacijos mastą, laipsniškai atsisakyti iškastiniu kuru grindžiamo šildymo ir kuo labiau padidinti pastatų saulės energijos gamybos potencialą. Tokios priemonės bus svarbios pažeidžiamiems namų ūkiams, ypač kai dabar energijos kainos tokios aukštos.

Galiojančių su energija susijusių gaminių reglamentų peržiūra ir atnaujinimas yra pagrindinė **Ekologinio projektavimo ir energijos vartojimo efektyvumo ženklinimo darbo plano[24] dalis, ir pirmenybė teikiama šildymo ir vėsinimo prietaisams**. Be to, šiuo metu taip pat atliekama plataus užmojo Ekologinio projektavimo direktyvos peržiūra[25].

2.4. TEISINGA PERTVARKA, ĮPERKAMUMAS IR TVARUMAS

Teisinga pertvarka ir įperkamumas

Politikos sistema, kuria siekiama įgyvendinti teisingą energetikos ir su klimato kaita susijusią pertvarką, yra skirta regionams, sektoriams ir įmonėms, kuriems būdingas didelis taršos šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis intensyvumas arba kurie yra labai priklausomi nuo kietojo iškastinio kuro gavybos. **Anglių, durpių ir degiųjų skalūnų pramonės bei daug anglies dioksido išmetantiems regionams, kuriems perėjimas prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos daro didžiausią poveikį, gali būti skiriamas finansavimas pagal Teisingos pertvarkos mechanizmą**. Komisija siekia, kad iki 2022 m. pabaigos būtų priimti visi teritoriniai teisingos pertvarkos planai, ir, pasitelkdama Teisingos pertvarkos platformą bei įgyvendindama Anglių pramonės regionų pertvarkos iniciatyvą, remia visus regionus. 2022 m. birželio 16 d. priimtoje Tarybos rekomendacijoje dėl sąžiningo perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos užtikrinimo yra nustatyta papildoma bendra visapusiškos ir nuoseklios užimtumo, įgūdžių ir socialinės politikos sistema, kuria siekiama užtikrinti, kad nė vienas nebūtų paliekamas nuošalyje, kaip numatyta pagal Europos socialinių teisių ramstį.

Visose ES valstybėse narėse **kyla labai didelis susirūpinimas kyla dėl didelių ir nepastovių energijos kainų poveikio vartotojams, MVĮ ir pramonei**. 2019–2022 m. išlaidų energijai dalis[26] ES valstybėse narėse vidutiniškai padidėjo daugiau kaip trečdaliu, o kai kuriose šalyse – beveik du kartus[27]. **Kyla pavojus, kad didesnė** namų ūkių **grupė** neišgalės apmokėti sąskaitų už energiją. Tai pasakytina ne tik apie mažas pajamas, bet ir apie mažesnes vidutines pajamas gaunančius namų ūkius, o kai kuriose valstybėse narėse – galbūt ir apie labiau pasiturinčius namų ūkius. Dėl to gali padidėti energijos nepriteklius – dar 2020 m. 35 mln. ES piliečių (maždaug 8 proc. ES gyventojų) namuose negalėjo palaikyti tinkamos šilumos. Todėl valstybėms narėms dar aktualiau šalinti tiek tiesiogines, tiek

[24] C(2022) 2026, OL C 182, 2022 5 4, p. 1–12.

[25] https://environment.ec.europa.eu/publications/proposal-ecodesign-sustainable-products-regulation_en.

[26] Neįskaitant išlaidų degalams.

[27] Europos Komisija, 2022 m. energijos kainų ir išlaidų energijai ataskaita (dar nepaskelbta).

pamatines energijos nepritekliaus priežastis, ir taiklias skubias priemones derinti su ilgalaikiais veiksmais, pavyzdžiui, energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonėmis, mažinant bet kokį galimą neigiamą klimato ir energetikos politikos poveikį. 2022 m. gegužės mėn. Komisija sudarė Energijos nepritekliaus ir pažeidžiamų vartotojų koordinavimo grupę[28], padėsiančią valstybėms narėms keistis patirtimi, įgyta sprendžiant energijos nepritekliaus problemą.

Be to, aukštos energijos kainos daro nevienodą poveikį ne tik namų ūkiams, bet ir įmonėms bei pramonės sektoriui, todėl kai kurioms įmonėms ir sektoriams kyla didelių su energijos įperkamumu susijusių problemų. Pagal planą „REPowerEU“ padarius **laikinosios valstybės pagalbos sistemos krizės sąlygomis** pakeitimą galima teikti pagalbą kuro rūšies pakeitimui. Visų pirma, laikinoji sistema krizės sąlygomis yra išplėsta taip, kad apimtų priemones, kuriomis siekiama paspartinti atsinaujinančiųjų išteklių energijos plėtrą ir sudaryti palankesnes sąlygas pramonės procesų priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimui. Tai reiškia, kad valstybės narės gali remti investicijas į pramonės sektorių, kuriomis siekiama laipsniškai atsisakyti iškastinio kuro ir kurti pastovesnę verslo aplinką, šiuo tikslu vykdant elektrifikaciją, didinant energijos vartojimo efektyvumą ir pereinant prie atsinaujinančiųjų energijos išteklių ir elektrolizinio vandenilio naudojimo.

Valstybės narės ėmėsi įvairių **paramos priemonių**, įskaitant energijos kainų priemonių rinkiniu grindžiamas priemones. Jos, be kita ko, teikė tiesioginę paramą pajamoms, mažino mokesčius ir rinkliavas bei taikė nuolaidas vartotojų sąskaitose už energiją, taip pat taikė energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybos vietoje rėmimo priemones. Valstybės narės taip pat ėmėsi reguliuoti mažmenines elektros energijos ir dujų kainas. 2022 m. kovo mėn. komunikate dėl plano „REPowerEU“[29] **Komisija pateikė gaires dėl valstybės intervencijos nustatant** elektros tiekimo **kainas**, kuriomis siekiama užtikrinti, kad valstybių veiksmai būtų naudingi vartotojams per šią krizę ir padėtų didinti konkurenciją, kuri vartotojams duotų naudos ilgesniu laikotarpiu. Be to, kaip nurodyta Komunikate dėl intervencijų į energijos rinką trumpuoju laikotarpiu ir elektros energijos rinkos modelio tobulinimo ilguoju laikotarpiu, Komisija pateikė pasiūlymą dėl teisės aktų, kurie leistų nustatyti mažesnes už sąnaudas mažmenines kainas MVĮ ir namų ūkiams. Politinis susitarimas dėl šio pasiūlymo buvo pasiektas rugsėjo 30 d. vykusiame neeiliniame Energetikos tarybos posėdyje.

Tarptautinio bendradarbiavimo ir ryšių srityje ES po 26-ojoje Klimato kaitos konferencijoje paskelbtų pareiškimų padarė didelę pažangą įgyvendindama Pasaulinį įsipareigojimą dėl metano ir palaikydama Teisingos energetikos pertvarkos partnerystę su Pietų Afrika.

Tvarumas

Norint pasiekti Nulinės taršos veiksmų plane nustatytus plataus užmojo tikslus ir mažinti vis dar didelį ankstyvų mirčių, susijusių su oro tarša, skaičių, būtina toliau **mažinti oro taršą**. **Planas „REPowerEU“**, taip pat atnaujinti nacionaliniai energetikos ir klimato srities veiksmų planai **suteikia galimybę** didinant energijos vartojimo efektyvumą ir pereinant prie nedegiųjų atsinaujinančiųjų energijos išteklių, visų pirma saulės ir vėjo energijos, **toliau mažinti išmetamų oro teršalų kiekį**. Kita vertus, įvairinant tiekimo ir energijos šaltinius

[28] https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=lt&groupID=3849.
[29] COM(2022) 108 *final*.

kyla pavojus, nors ir laikinas, kad padidės priklausomybė nuo akmens anglių ir bioenergijos, o dėl to išaugtų oro tarša.

Bendras poveikis oro kokybei įvairiuose geografiniuose regionuose greičiausiai bus nevienodas, ir šis klausimas bus nagrinėjamas **Trečiosios švaraus oro apžvalgos ataskaitoje**[30], kuri yra platesnio masto **Nulinės taršos tikslo įgyvendinimo stebėsenos ir perspektyvų ataskaitos** dalis. Tokia analizė gali padėti valstybėms narėms pasirinkti įgyvendinimo metodus, kad trumpalaikių poreikių tenkinimas netrukdytų siekti ilgalaikių visuomenės sveikatos tikslų.

Sėkmingai atliekama **Aplinkos oro kokybės direktyvų** peržiūra, siekiant Europos oro kokybės standartus geriau suderinti su peržiūrėtomis oro kokybės gairėmis, kurias Pasaulio sveikatos organizacija priėmė 2021 m., ir iki šių metų pabaigos turėtų būti priimtas pasiūlymas dėl teisėkūros procedūra priimamo akto. Tai padės toliau gerinti oro kokybę visoje ES, tačiau, siekiant užtikrinti įvairių politikos priemonių tarpusavio papildomumą, bus kaip niekada būtinas glaudus įvairių politikos krypčių koordinavimas.

Nors perėjus nuo garo turbinomis grindžiamų technologijų prie atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybos naudojant saulės ir vėjo išteklius sumažės bendras gėlo vandens suvartojimas, dėl aktyvesnės vandenilio iš atsinaujinančiųjų išteklių gamybos plėtros, ypač vietos lygmeniu, atsiras papildomų gėlo vandens poreikių. Todėl, svarstant galimas papildomų elektrolizerių pajėgumų įrengimo vietas, svarbu laikytis Vandens pagrindų direktyvos reikalavimų.

3. ENERGETIKOS SĄJUNGOS KŪRIMO PAŽANGA. PAŽANGOS VERTINIMAS VISAIS ENERGETIKOS IR KLIMATO POLITIKOS ASPEKTAIS

3.1. Priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimas ir išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis

Naujausiose Tarpvyriausybinės klimato kaitos komisijos (IPCC) ataskaitose patvirtinama, kad norint pasiekti Paryžiaus susitarimo tikslus ir išvengti pavojingos klimato kaitos, būtina pasauliniu lygmeniu sparčiai imtis pokyčius skatinančių veiksmų. ES yra tvirtai įsipareigojusi sustabdyti visuotinį atšilimą ir imasi konkrečių politikos priemonių, atitinkančių 2030 m. tikslus ir tikslą iki 2050 m. užtikrinti poveikio klimatui neutralumą. ES taip pat įdiegė finansavimo mechanizmus, kad užtikrintų tvarią, socialiai teisingą ir ekonomiškai efektyvią pertvarką, ir priėmė plataus užmojo prisitaikymo prie klimato kaitos strategiją.

ES gerokai viršijo savo tikslą iki 2020 m. **išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekį sumažinti** 20 proc., palyginti su 1990 m. lygiu[31]. Bendras išmetamas ŠESD kiekis[32], išskyrus žemės naudojimą, žemės naudojimo keitimą ir miškininkystę, įskaitant tarptautinę aviaciją, ES sumažėjo 32 proc., palyginti su baziniais 1990 metais, t. y. iki 2020 m. išmetamų teršalų kiekis sumažėjo 1,55 mlrd. tonų CO_2 ekvivalento. Vis dėlto iš preliminarių skaičiavimų matyti, kad 2021 m. ES išmestas ŠESD kiekis turėtų būti vėl

[30] Bus priimta iki 2022 m. pabaigos.

[31] https://unfccc.int/sites/default/files/resource/European%20Union-BR4_C_2019_8832_and_SWD_2019_432_2.pdf.

[32] Pagal programą „Copernicus“ teikiant „Copernicus“ atmosferos stebėsenos paslaugą (CAMS) teikiami beveik tikralaikės išmetamųjų teršalų stebėsenos duomenys ir priemonės, padedantys įvertinti pažangą mažinant išmetamųjų teršalų kiekį ir atotrūkį nuo tikslo, atsižvelgiant į ES taisykles ir tarptautines teisiškai privalomas politikos priemones (Paryžiaus susitarimą).

didesnis[33], palyginti su ypač žemu 2020 m. lygiu[34], nes ekonomika atsigauna po pandemijos, o dėl itin aukštų dujų kainų nuo dujų laikinai pereinama prie akmens anglių.

Europos klimato politikos įgyvendinimo pažanga

Įgyvendindama **Europos žaliojo kurso iniciatyvą**, ES padarė didelę pažangą. 2021 m. liepos mėn. Komisija, siekdama užtikrinti, kad ES politikos sistema būtų tinkama didesnio užmojo ES 2030 m. klimato srities tikslui pasiekti, pateikė pasiūlymą dėl **išsamaus klimato kaitos ir energetikos teisės aktų rinkinio**. Jis tapo dar solidesnis priėmus naujausią **planą „REPowerEU“**, ir dėl jo šiuo metu vyksta Europos Parlamento ir Tarybos derybos. 2022 m. buvo paskirta **Europos mokslo patariamoji taryba klimato kaitos klausimais**, kuri teiks nepriklausomas mokslines konsultacijas dėl ES priemonių ir klimato srities tikslo. Siekdama užtikrinti, kad vertinant, ar priemonių projektai atitinka poveikio klimatui neutralumo tikslą ir prisitaikymo prie klimato kaitos srityje daromą pažangą, būtų laikomasi tokio pat požiūrio, kaip nustatyta Klimato teisės akte, Komisija taip pat priėmė **atsparumo klimato kaitai didinimo gaires** ir atnaujino savo **geresnio reglamentavimo priemones**.

2022 m. ES taip pat sustiprino savo politikos veiksmus pagrindiniuose sektoriuose. Šiuo tikslu buvo pateiktas pasiūlymas dėl naujo teisėkūros procedūra priimamo **Fluorintų dujų reglamento**, kad iki 2050 m. būtų papildomai sumažintas bendras išmetamųjų teršalų kiekis. Iki 2022 m. pabaigos turi būti pateiktas dar vienas pasiūlymas dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, kuriuo siekiama sugriežtinti **sunkiųjų transporto priemonių išmetamo CO_2 kiekio standartus**.

Atsinaujinančiųjų išteklių energija

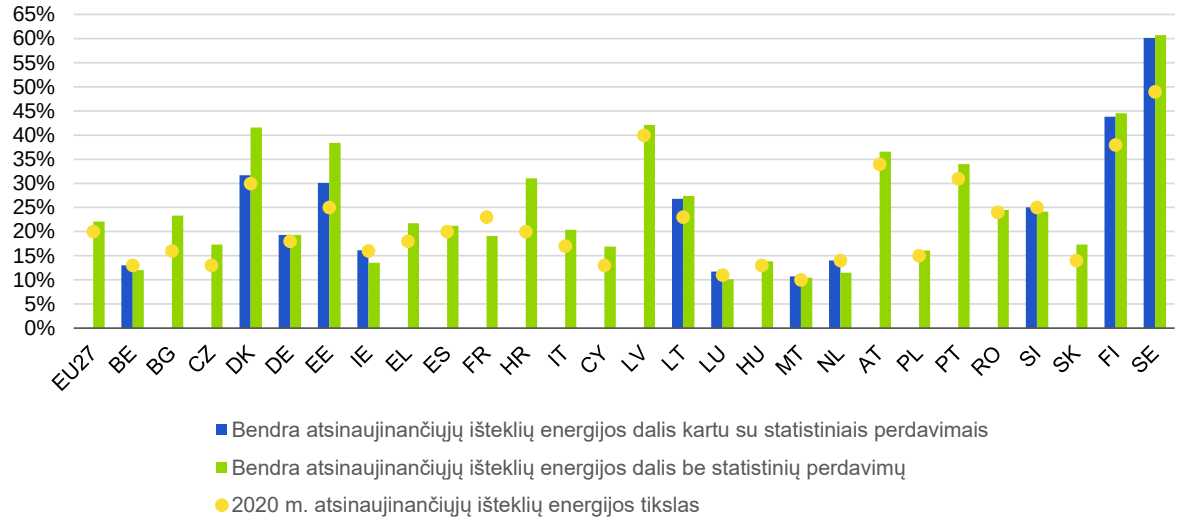
2020 m. **ES iš atsinaujinančiųjų išteklių pagamintos energijos dalis sudarė 22,1 proc. bendro suvartoto galutinės energijos kiekio, taigi viršijo** 2020 m. nustatytą **20 proc. tikslinį lygį**[35]. 2019–2020 m. bendra atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis padidėjo 2,2 procentinio punkto, nes dėl COVID-19 pandemijos buvo suvartojama mažiau energijos. 2020 m. atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis valstybėse narėse buvo labai nevienoda. Didžiausia atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis 2020 m. buvo Švedijoje (60,1 proc.), o po jos rikiavosi Suomija (43,8 proc.) ir Latvija (42,1 proc.). Atsižvelgiant į plėtrą nacionaliniu lygmeniu ir statistinius perdavimus, apie kuriuos šiuo metu pranešta, visos valstybės narės, išskyrus Prancūziją, pasiekė 2020 m. nacionalinius tikslus[36]. Belgija, Airija, Liuksemburgas, Nyderlandai ir Slovėnija, kad pasiektų Atsinaujinančiųjų energijos išteklių direktyvoje nustatytą atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalies tikslą, naudojosi statistiniais perdavimais.

[33] Apytikslius 2021 m. išmesto ŠESD kiekio įvertinimus EAA paskelbs 2022 m. spalio mėn. pabaigoje. Jie taip pat bus pateikti EAA ataskaitoje „Tendencijos ir prognozės Europoje 2022 m.“ ir Klimato politikos veiksmų pažangos ataskaitoje.

[34] Kaip nustatyta ES 2022 m. ŠESD apskaitos ataskaitoje, pateiktoje UNFCCC sekretoriatui. Preliminarūs duomenys bus pateikti kartu su 2022 m. klimato politikos veiksmų pažangos ataskaita, kurią ketinama paskelbti iki 2022 m. spalio mėn. pabaigos.

[35] Pagal 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2009/28/EB dėl skatinimo naudoti atsinaujinančių išteklių energiją.

[36] Prancūzijoje atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis siekė 19,1 proc.; kad pasiektų savo tikslą, jai pritrūko 3,9 procentinio punkto.

3 pav. Bendra atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis kartu su statistiniais perdavimais ir be jų, palyginti su 2020 m. atsinaujinančiųjų išteklių energijos tikslais. Šaltiniai: Eurostato priemonė SHARES, pirmoji Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyva.

2020 m. santykinė didžiausia atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis – 37,5 proc. – buvo **elektros energijos** sektoriuje. Atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis **šildymo ir vėsinimo** sektoriuje 2020 m. pasiekė 23,1 proc. **Transporto** sektoriuje atsinaujinančiųjų išteklių energija sudaro gana nedidelę dalį, kuri 2020 m. siekė 10,2 proc. Pagrindinis atsinaujinančiųjų išteklių energijos šaltinis ES ir toliau yra **bioenergija** – 2020 m. jos dalis sudarė 58,1 proc. visos atsinaujinančiųjų išteklių energijos. Europoje bioenergija iš esmės tebėra pagrindinis atsinaujinančiųjų išteklių energijos šaltinis (apie 60 proc.). Atsižvelgiant į mažėjančius anglies dioksido absorbentus ir būtinybę išsaugoti biologinę įvairovę, Komisijos pasiūlyme peržiūrėti Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvą, kuris įtrauktas į Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinį, yra sugriežtinti biomasės naudojimo energijos gamybai tvarumo kriterijai ir nustatytas įpareigojimas valstybėms narėms įgyvendinant paramos schemas taikyti pakopinio naudojimo principą.

Šiuo metu Taryboje ir Europos Parlamente svarstomas pasiūlymas **bendrą atsinaujinančiųjų išteklių energijos tikslą padidinti iki 45 proc.** ir **paspartinti leidimų išdavimo procedūras**. Greitas šio pasiūlymo priėmimas atliekant antrosios Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvos peržiūrą būtų vienas iš pagrindinių veiksnių, skatinančių toliau plėtoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją. Kad būtų pasiektas šis naujas, didesnis plane „REPowerEU“ pasiūlytas 45 proc. tikslas, reikės smarkiai padidinti atsinaujinančiųjų išteklių energijos diegimą, beveik tris kartus paspartinant vidutinį metinį per pastarąjį dešimtmetį stebėtą didėjimą. Norint tvariai pasiekti tikslą sumažinti transporto priklausomybę nuo iškastinio kuro, gali padėti pažangieji biodegalai[37] kartu su nebiologinės kilmės degalais iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių. **Antrojoje Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvoje nustatyta, kad 2030 m. pažangiųjų biodegalų dalis turi siekti 3,5 proc.** Nuo 2016 iki 2020 m. ES gamyba padidėjo daugiau kaip du kartus iki 1 224 ktne. Be to, atliekant antrosios Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvos peržiūrą taip pat pasiūlyta 2030 m. nustatyti 2,6 proc. nebiologinės kilmės degalų iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių tikslą.

[37] Žaliavos, įtrauktos į Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvos IX priedą.

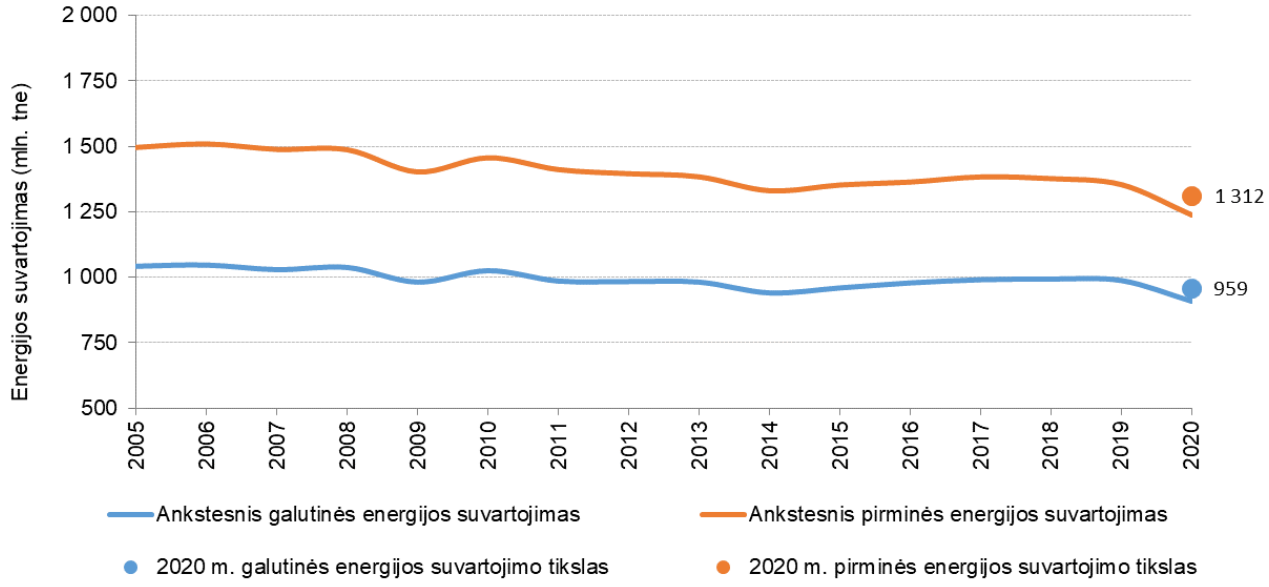
Kalbant apie transportą, Darnaus ir išmanaus judumo strategijoje nustatyti ES transporto sistemos žaliosios transformacijos įgyvendinimo metmenys. Įgyvendinti keli šioje strategijoje numatyti veiksmai – Komisija pasiūlė skatinti tvarių aviacinių degalų ir laivų kuro gamybą ir naudojimą įgyvendinant iniciatyvas **„FuelEU Maritime“** ir **„ReFuelEU Aviation“**, taip pat aktyviau plėtoti ir naudoti degalus iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių, mažo anglies dioksido kiekio degalus ir susijusią infrastruktūrą taikant Alternatyviųjų degalų infrastruktūros reglamentą.

Norint sėkmingai įgyvendinti energetikos pertvarką, **labai svarbu skubiai ir iki galo į nacionalinę teisę perkelti antrąją, 2018 m. Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvą**, nes ji suteikia pagrindą naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją platesniu mastu. Šiuo metu Komisija tikrina, ar ji perkelta į nacionalinę teisę, ir prieš visas valstybes nares pradėjo pažeidimo nagrinėjimo procedūras, ir jos šiuo metu yra įvairiose stadijose.

3.2. Energijos vartojimo efektyvumas

Turint omenyje išskirtinę su COVID-19 susijusią padėtį, **ES pasiekė tiek pirminės, tiek galutinės energijos suvartojimo 2020 m. tikslus**. Pirminės energijos suvartojimas ES siekė 1 236 mln. tne, t. y. buvo 5,8 proc. mažesnis negu 2020 m. tikslas. Pirminės energijos suvartojimas mažėjo trečius metus iš eilės: jis buvo 8,7 proc. mažesnis nei 2019 m. Galutinės energijos suvartojimas, siekęs 907 mln. tne, buvo 5,4 proc. mažesnis negu 2020 m. tikslas ir 8 proc. mažesnis, palyginti su galutinės energijos suvartojimu 2019 m. Tai buvo antri metai iš eilės, kai rodikliai mažėjo, o prieš tai šešerius metus jie nuolat didėjo. Pirminės energijos suvartojimo srityje visos valstybės narės, išskyrus Belgiją, Bulgariją ir Lenkiją, užtikrino 2020 m. nacionalinius įnašus. Galutinės energijos suvartojimo srityje nacionalinių įnašų neužtikrino Belgija, Bulgarija, Vokietija, Lietuva, Austrija ir Švedija.

Kalbant apie Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos 7 straipsnį, suminis sutaupytos energijos kiekis 2014–2020 m. 24-iose valstybėse narėse siekė 197,5 mln. tne, o tai atitinka 103 proc. suminio sutaupytos galutinės energijos kiekio įpareigojimų 2014–2020 m. (191,7 mln. tne) sumos ir 97,5 proc. (202,5 mln. tne) 27 valstybėse narėse. Priklausomai nuo trijų informacijos nepateikusių valstybių narių galutinių pasiekimų, iš 27 valstybių narių reikalaujamas suminis sutaupytos energijos kiekis gali būti pasiektas. Iš 24 valstybių narių, pateikusių išsamius duomenis apie savo galutinius rezultatus, 14 valstybių narių įvykdė savo energijos taupymo įpareigojimą, o 10 valstybių narių energijos taupymo įpareigojimo neįvykdė.

4 pav. ES galutinės ir pirminės energijos suvartojimo raida 2005–2020 m. (taškais pažymėti 2020 m. ES energijos vartojimo efektyvumo tikslai). Šaltiniai: Eurostatas, JRC, 2022 m.

Energijos suvartojimui 2020 m., be jokios abejonės, turėjo įtakos COVID-19 pandemija. Dėl šios ypatingos padėties energijos suvartojimas šiek tiek padidėjo gyvenamųjų namų sektoriuje, nes žmonės daugiau laiko praleido namuose (dėl judėjimo suvaržymų ir nuotolinio darbo), ir sumažėjo transporto, pramonės ir paslaugų sektoriuose. Transporto sektoriuje mažesnį energijos suvartojimą daugiausia nulėmė staigus vykdomos veiklos masto sumažėjimas, iš esmės dėl kelionių apribojimų COVID-19 pandemijos metu.

Kaip parodyta 4 pav., **2005–2020 m. ES energijos suvartojimas apskritai mažėjo**. Mažėjant energijos suvartojimui, kartu mažėjo ir bendras energijos suvartojimo intensyvumas bei energijos suvartojimas vienam gyventojui, o iš to matyti, kad galbūt didėja konkurencingumas.

Kalbant apie pažangą, daromą siekiant 2030 m. tikslų, ES pirminės energijos suvartojimas 7,2 proc. (o galutinės energijos suvartojimas – 9,6 proc.) viršijo 2030 m. energijos suvartojimo tikslus. Tai reiškia, kad, **palyginti su 2007 m. atskaitos (bazinio lygio) scenarijumi, suvartojimas sumažėjo 32,5 proc.** Vis dėlto, jeigu norime struktūriškai sumažinti energijos suvartojimą ir pasiekti naująjį plane „REPowerEU“ pasiūlytą 13 proc. tikslą, turime dėti daug daugiau pastangų.

Pastatai ir gaminiai

Siekiant **iki 2030 m. bent du kartus padidinti metinę pastatų energinės renovacijos normą** ir skatinti esmingesnę energinę renovaciją, jau užbaigta keletas **veiksmų plane „Renovacijos banga“** numatytų veiksmų arba juos įgyvendinant padaryta nemaža pažanga.

Valstybės narės pateikė **nacionalines ilgalaikes renovacijos strategijas**. Jose nurodytos konkrečios politikos priemonės, kuriomis sudaromos palankesnės sąlygos gauti finansavimą, skatinama naudotis tokiomis konsultavimo priemonėmis kaip vieno langelio principu

veikiantys centrai, kovojama su energijos nepritekliumi, didinamas viešųjų pastatų energinis naudingumas ir gerinamas informavimas[38]. Nuo 2021 m. pradžios **energijos beveik nevartojantys pastatai tapo oficialia naujų pastatų ES norma**.

Paskelbus oficialų **Komunikatą dėl naujojo europinio bauhauzo (NEB)[39]**, prasidėjo perėjimas nuo bendro koncepcijos kūrimo etapo prie Bauhauzo iniciatyvos įgyvendinimo ir pradėta vykdyti veikla, padėsianti pasiekti šios iniciatyvos tikslus. Viena iš pagrindinių priemonių yra **NEB laboratorija**, kurios tikslas – suburti žmones, kad jie galėtų dirbti su konkrečiais projektais. Nuo 2022 m. balandžio mėn. pagal šią sistemą jau pradėtos įgyvendinti aštuonios priemonės, įskaitant **NEB ženklinimo strategiją**, finansavimo programas, švietimą ir reguliavimą.

Ekologinis projektavimas ir energijos vartojimo efektyvumo ženklinimas atlieka esminį ir vis svarbesnį vaidmenį siekiant Europos žaliojo kurso ir 55 % tikslo priemonių rinkinio tikslų, ir, išaugus energijos kainoms, taip pat yra naudingi vartotojams, kurių sąskaitos kitu atveju būtų daug didesnės. **Apskaičiuota, kad taikant visas ekologinio projektavimo ir energijos vartojimo efektyvumo ženklinimo priemones 2020 m. bendras sutaupytos energijos kiekis siekė 1 037 TWh per metus (arba 89 mln. tne per metus), t. y. 7,2 proc. viso ES 2020 m. suvartotos pirminės energijos kiekio**. Palyginti su naujausioje ekologinio projektavimo poveikio apskaitos ataskaitoje[40] paskelbtais 2020 m. apskaičiavimais (60 mlrd. EUR), manoma, kad 2021 m. vartotojų išlaidos sumažėjo maždaug du kartus (daugiau kaip 120 mlrd. EUR) ir kad 2022 m. jos gali toliau mažėti[41]. 2022 m. kovo 30 d. Komisija priėmė atnaujintą su energija susijusių gaminių ekologinio projektavimo ir energijos vartojimo efektyvumo ženklinimo darbo planą[42], kuris atveria galimybių ateinančiais metais labai daug sutaupyti.

3.3. Energetinis saugumas

Nepaisant ypatingų sunkumų, dėl esamos sistemos atsparumo, sustiprinto pasirengimo, grindžiamo valstybių narių tarpusavio solidarumu, skubios politikos priemonių paramos praėjusiais metais ir aktyviai palaikomų ryšių su tarptautiniais partneriais **Europa yra užtikrinusi patikimą energijos tiekimo saugumą**. Užtikrinti šį patikimą tiekimo saugumą labai padeda TEN-E reglamentas, pagal kurį įgyvendinant bendro intereso projektus sujungiamos valstybių narių energetikos sistemos.

ES **rengiasi įvairiems galimiems sutrikimų scenarijams**: šiuo tikslu rengiama išsami pasirengimo apžvalga ir nacionaliniu bei ES lygmenimis nustatomos priemonės, skirtos pasirengimui ir energijos tiekimo saugumui stiprinti. Šiais sunkiais laikais **siekiant užtikrinti ES atsparumą** ir pasirūpinti, kad visais atvejais nenutrūktų tarpvalstybiniai srautai ir nesutriktų prieiga prie saugyklų, **regioninis bendradarbiavimas ir solidarumas ir toliau bus labai svarbūs aspektai**. Šiuo klausimu pagal TEN-E reglamentą sudarytos aukšto lygio grupės strategiškai koordinuoja ir prižiūri bendrą tarpvalstybinių bendro intereso projektų įgyvendinimą.

---

[38] Siekiant supažindinti su valstybių narių geriausios patirties pavyzdžiais, buvo parengtas Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, kuriame nagrinėjamos valstybių narių nacionalinės ilgalaikės renovacijos strategijos: https://energy.ec.europa.eu/system/files/2021-12/swd-on-national-long-term-renovation-strategies.pdf.

[39] https://new-european-bauhaus.europa.eu/about/about-initiative_en.

[40] https://op.europa.eu/lt/publication-detail/-/publication/568cac02-5191-11ec-91ac-01aa75ed71a1/language-lt.

[41] Žr. Komisijos tarnybų darbinio dokumento SWD(2022) 101 *final* 6 skyrių.

[42] C(2022) 2026, OL C 182, 2022 5 4, p. 1–12.

Kad būtų pasirengta visiems galimiems scenarijams, sektorinės **Europos koordinavimo grupės** (elektros, dujų ir naftos sektoriuose) reguliariai rengia susitikimus ir atliko svarbų vaidmenų stebint tiekimo saugumą, keičiantis informacija ir koordinuojant priemones.

Kalbant apie **dujų tiekimo saugumo taisyklių**[43] įgyvendinimą, visos valstybės narės parengė nacionalinius ekstremaliųjų situacijų valdymo planus, kuriais siekiama išvengti dujų tiekimo sutrikimų arba sušvelninti jų poveikį. Valstybės narės padarė pažangą sudarydamos dvišalius solidarumo susitarimus. Elektros energijos sektoriuje įgyvendinant **Reglamentą dėl pasirengimo valdyti riziką**[44] parengti pirmieji nacionaliniai pasirengimo valdyti riziką planai. Kalbant apie **naftos tiekimo**[45] saugumą, 18 valstybių narių (įskaitant dvi valstybes nares, kurios nėra Tarptautinės energetikos agentūros narės) dalyvavo kovo 1 d. ir balandžio 1 d. šios agentūros inicijuotuose kolektyviniuose veiksmuose, kad būtų galima naudoti privalomąsias naftos atsargas. Birželio mėn. Komisija paskelbė rekomendaciją[46] valstybėms narėms bent iki lapkričio 1 d. nepripildyti privalomųjų atsargų iki Naftos atsargų direktyvoje reikalaujamo lygio, kad naftos rinkai nebūtų daroma papildomo spaudimo.

Būsimai energetikos sistemai reikės daugiau lankstumo priemonių, pavyzdžiui, paklausos atsako arba energijos kaupimo sistemų. Komisija stengiasi nustatyti pagrindinius ES veiksmus, kurie padėtų plėtoti ateities iššūkiams parengtas **energijos kaupimo** sistemas, kaip pagrindines lankstumo priemones.

Atsižvelgdama į 2021 m. spalio mėn. paskelbtą tyrimą[47], Komisija atidžiai stebi kliūtis, kurių gali kilti energijos technologijų, kurios yra itin svarbios energetiniam saugumui ir perėjimui prie švarios energijos užtikrinti, **žaliavų tiekimo grandinėse**.

3.4. Energijos vidaus rinka

Matydama drastišką energijos kainų kilimą, Europos Komisija pavedė Europos Sąjungos **energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūrai (ACER)** įvertinti **dabartinio ES didmeninės elektros energijos rinkos modelio naudą ir trūkumus**. 2022 m. balandžio mėn.[48] **ACER padarė išvadą, kad dabartinę energetikos krizę iš esmės nulėmė dujų kainų šuolis**, kuris daro poveikį ir elektros energijos kainoms.

ACER taip pat padarė išvadą, kad per pastarąjį dešimtmetį **tarpvalstybinė prekyba ir didelės pastangos, kurių imtasi siekiant toliau integruoti elektros energijos rinkas Europoje, vartotojams davė daug naudos**. Apskaičiuota, kad, sudarant sąlygas tarpvalstybinei valstybių narių tarpusavio prekybai ir didinant tiekimo saugumą didesnėje geografinėje teritorijoje, ši nauda siekia apie 34 mlrd. EUR per metus. ACER ataskaitoje pabrėžiama, kad ši nauda yra akivaizdi net ir dabartinės krizės metu, kai integruota rinka padeda mums tam tikruose regionuose išvengti elektros energijos tiekimo ribojimo ar jo nutraukimo.

---

[43] 2017 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/1938 dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių, kuriuo panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 994/2010.

[44] 2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/941 dėl pasirengimo valdyti riziką elektros energijos sektoriuje.

[45] 2009 m. rugsėjo 14 d. Tarybos direktyva 2009/119/EB, kuria valstybės narės įpareigojamos išlaikyti privalomąsias žalios naftos ir (arba) naftos produktų atsargas.

[46] 2022 m. birželio 1 d. Komisijos rekomendacija (ES) 2022/867 dėl valstybių narių privalomųjų naftos atsargų naudojimo po invazijos į Ukrainą (OL L 151, p. 72).

[47] *Study on the resilience of critical supply chains for energy security and clean energy transition during and after the COVID-19 crisis*, ISBN 978-92-76-38453-3.

[48] https://www.acer.europa.eu/events-and-engagement/news/press-release-acer-publishes-its-final-assessment-eu-wholesale.

Toliau gerėja tiek kitos paros, tiek einamosios paros prekybos **rinkų susiejimas**, t. y. galimybė lengvai prekiauti elektros energija ir jos perdavimui skirtų jungiamųjų linijų pralaidumu bendroje ES prekybos platformoje. Kitos paros prekybos rinkos dabar sėkmingai susietos ir per visas ES valstybių narių sienas. Siekdama toliau optimizuoti elektros energijos jungčių naudojimą, šiuo metu Komisija siekia išplėsti rinkų susiejimą, įtraukiant Energijos bendriją.

Atsižvelgdama į smarkiai padidėjusias elektros energijos kainas, Komisija paskelbė Komunikatą dėl **intervencijų į rinką trumpuoju laikotarpiu ir elektros energijos rinkos modelio tobulinimo ilguoju laikotarpiu**[49]. Pripažindama, kad gali būti įmanoma toliau optimizuoti elektros energijos rinkos modelio veikimą, Komisija pradėjo poveikio vertinimo procesą ir šiuo metu su valstybėmis narėmis aptaria galimus patobulinimus. Būtina sukurti atsparesnes ir veiksmingesnes ilgalaikes rinkas, kad būtų galima skatinti energetikos pertvarką ir geriau apsaugoti vartotojus bei mažąsias įmones nuo kainų svyravimo. Šis procesas taip pat bus taikomas atliekant REMIT sistemos[50] vertinimą, kad būtų galima veiksmingiau sumažinti piktnaudžiavimo rinka riziką didinant skaidrumą, gerinant rinkos duomenų kokybę ir užtikrinant geresnį reikalavimų vykdymą taisyklių pažeidimo atvejais.

Stengiantis optimizuoti elektros energijos rinkos modelio veikimą neturėtų sulėtėti pastangos įgyvendinti esamas taisykles[51]. Tai pasakytina apie pastangas gerinti vartotojų teises, siekti tikslo, kad 2025 m. būtų galima prekiauti bent 70 proc. jungiamųjų linijų pralaidumo, pertvarkyti rinkos struktūrą taip, kad joje būtų siunčiami tinkami signalai apie tai, kur reikia investicijų, nustatyti ir pašalinti reguliavimo iškraipymus ir rinkos nepakankamumą, taip pat skatinti paklausos atsaką ir energijos kaupimą.

Siekiant sumažinti **pralaidumo užtikrinimo mechanizmų poreikį**, reikia geriau išnaudoti didžiulį paklausos lankstumo potencialą. Todėl Komisija paragino ACER atlikti parengiamuosius darbus, susijusius su **tinklo kodekso dėl paklausos lankstumo** parengimu.

Dabartinėmis geopolitinėmis aplinkybėmis **likvidi ir konkurencinė dujų vidaus rinka atlieka svarbų vaidmenį stengiantis užtikrinti dujų tiekimą Europai**. Taip pat matome, kad šiomis dienomis dujos iš Vakarų Europos didžiausiu pajėgumu tiekiamos į Rytų Europą, o tai yra ženklas, kad kainų signalai ir vis labiau tarpusavyje susietos dujų rinkos, kurias Europa sukūrė per pastarąjį dešimtmetį, padeda paskirstyti tiekiamas dujas ten, kur jų labiausiai reikia.

3.5. Moksliniai tyrimai, inovacijos ir konkurencingumas

Šiuo metu ES susiduria su **technologiniais ir netechnologiniais iššūkiais, susijusiais su didelėmis energijos kainomis, svarbiausiųjų žaliavų tiekimo grandinės sutrikimais ir gamtos išteklių (pvz., žemės ir vandens), taip pat įgūdžių trūkumu**. Pusės iš 30-ies į ES sąrašą įtrauktų svarbiausiųjų žaliavų importuojama daugiau kaip 80 proc., todėl didėjančios kainos[52] daro poveikį švarios energijos technologijų konkurencingumui. 2022 m. daugiau kaip 70 proc. įrangą gaminančių ES įmonių susidūrė su medžiagų trūkumu, o 30 proc. – ir su darbo jėgos trūkumu. Iš šių tendencijų matyti, kad didėja švarios energijos tiekimo grandinės sutrikimų rizika.

Kad **ES švarios energijos sektorius taptų konkurencingesnis**, ES turės užtikrinti tiekimą ir sukaupti strateginius rezervus ten, kur kyla pavojus tiekimui. Todėl Komisija paskelbė

[49] COM(2022) 236 *final*, 2022 m. gegužės 18 d.
[50] Reglamentas (ES) Nr. 1227/2011 dėl didmeninės energijos rinkos vientisumo ir skaidrumo.
[51] Konkrečiai, Reglamentą (ES) 2019/943 ir Direktyvą (ES) 2019/944.
[52] 2021 m. ličio ir kobalto kainos padidėjo daugiau kaip du kartus.

parengsianti Europos svarbiausiųjų žaliavų aktą[53]: jame taip pat bus nustatyti strateginiai visos tiekimo grandinės (gavybos, gryninimo, apdorojimo ir perdirbimo) projektai ir užtikrinta, kad jiems įgyvendinti būtų pritraukta privačiųjų ir viešųjų investicijų.

Sumažinus ES priklausomybę nuo žaliavų, labiau stengiantis plėtoti žiedinę ekonomiką ir įveikus kvalifikuotos darbo jėgos trūkumą, bus sukurta atsparesnė, labiau nepriklausoma, saugesnė ir įperkamesnė energetikos sistema, kurios reikia planui „REPowerEU“ įgyvendinti. Atsižvelgiant į tai, kad pusė šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio išmetimo sumažinimo, kurio tikimasi iki 2050 m., turės būti pasiekta naudojant technologijas, kurios dar neparengtos rinkai[54], siekiant Europos žaliojo kurso tikslų labai svarbi yra **mokslinių tyrimų ir inovacijų veikla**.

ES yra švarios energijos mokslinių tyrimų srities lyderė. Vis dėlto reikia **daugiau viešųjų ir privačiųjų investicijų** į mokslinius tyrimus ir inovacijas, taip pat reikia vykdyti su masto didinimu ir diegimu susijusią veiklą. 2022 m. ES įtvirtino savo, kaip **pasaulio vėjo energijos sektoriaus mokslinių tyrimų ir inovacijų srities lyderės**, taip pat vienos iš didžiausių **fotovoltinių technologijų** rinkų, kurių keliuose vertės grandinės segmentuose ir toliau vyksta arši konkurencija, **pozicijas**. ES taip pat priėjo kelių technologijų kryžkelę. Pavyzdžiui, **šilumos siurblių** sektoriuje reikės paspartinti jau ir taip sparčiai augantį šių technologijų diegimą, o ES tiekėjai turės didinti gamybos mastą. Kalbant apie **baterijas**, nepaisant įgyvendinamų iniciatyvų[55] dėl žaliavų trūkumo ir nepakankamos pažangiųjų medžiagų gamybos ES viduje tampa sudėtinga išlaikyti ES konkurencingumą. ES, siekdama didinti paklausą ir pasiūlą, gali pasikliauti savo solidžiais visapusiškais veikimo būdais, tačiau elektros energijos kainų didėjimas ir priklausomybė nuo svarbiausiųjų žaliavų yra pagrindinės ir **vandenilio gamybai elektrolizės būdu** ES kylančios problemos.

Norint nustatyti sėkmingą mokslinių tyrimų ir inovacijų trajektoriją, panaikinti mokslinių tyrimų ir inovacijų bei jų pritaikymo rinkoje atotrūkį, išnaudoti ES švarios energijos technologijų teikiamas galimybes ir padidinti ES konkurencingumą, labai svarbūs dalykai yra **tvirtesnė mokslinių tyrimų ir inovacijų ekosistema**, stiprinama ES finansavimo programomis, **glaudesnis** valstybių narių **bendradarbiavimas**[45] ir nuolatinė **nacionalinės mokslinių tyrimų ir inovacijų veiklos stebėsena**.

4. PLANUI „REPowerEU“, SPARTESNIAM PERĖJIMUI PRIE ŠVARIOS ENERGIJOS IR EUROPOS ŽALIAJAM KURSUI SKIRTAS ES FINANSAVIMAS

4.1. Pagrindiniai investicijų poreikiai ir planui „REPowerEU“ įgyvendinti numatytas ES finansavimas

Remiantis **Komisijos investicijų poreikių analize**[56], norint išnaudoti visas galimybes visiškai atsisakyti Rusijos iškastinio kuro importo, nuo dabar iki 2030 m. prireiktų 300 mlrd. EUR. Šios investicijos turi papildyti 55 % tikslo priemonių rinkinio pasiūlymus ir apimti tokias sritis[57] kaip saulės fotovoltinė ir vėjo energija (86 mlrd. EUR), vandenilis iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių (27 mlrd. EUR), energijos vartojimo efektyvumas ir šilumos siurbliai (56 mlrd. EUR), pramonės pritaikymas naudoti mažiau iškastinio kuro

[53] Kaip 2022 m. rugsėjo 14 d. paskelbta 2022 m. pranešime apie Sąjungos padėtį.
[54] European Commission, Directorate-General for Research and Innovation, Research and innovation to REPower the EU, Publications Office of the European Union, 2022, https://data.europa.eu/doi/10.2777/74947.
[55] Tokių kaip Europos baterijų aljansas ir bendriems Europos interesams svarbūs projektai (BEISP).

[56] SWD(2022) 230 *final*, 2022 m. gegužės 18 d.
[57] Apskaičiuotos vertės, gautos atlikus investicijų poreikių analizės modeliavimą.

(41 mlrd. EUR), biometano gamybos didinimas (37 mlrd. EUR), investicijos į elektros perdavimo tinklą siekiant sudaryti sąlygas didesnei elektrifikacijai (29 mlrd. EUR), investicijos į naują SGD infrastruktūrą ir dujotiekių koridorius (10 mlrd. EUR) ir naftos infrastruktūra, būtina naftos tiekimo saugumui užtikrinti (1,5–2 mlrd. EUR).

Tenkinant šiuos poreikius itin svarbų vaidmenį atliks Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė (EGADP). Tam bus pasitelkiamos įvairios priemonės įskaitant „REPowerEU“ skyrius, įtrauktus į nacionalinius ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus. Į planą „REPowerEU“ ir į nacionalinių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų „REPowerEU“ skyrius taip pat turėtų būti atsižvelgiama atnaujinant nacionalinius energetikos ir klimato srities veiksmų planus (NEKSVP), kurie turi būti pateikti iki 2023 m. vidurio. Komisija pateiks gaires, kaip tuos planus atnaujinti. Komisija pasiūlė EGADP įgyvendinimui skirti papildomų lėšų ir pradėjo dvišales diskusijas su valstybėmis narėmis, kad būtų nustatytos reformos ir investicijos, kurias būtų galima finansuoti pagal naujuosius „REPowerEU“ skyrius.

Rengdamos savo planų „REPowerEU“ skyrius, valstybės narės turės atsižvelgti į **per Europos semestrą pateiktas konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas (KŠSR)**. Tarp jų šiemet yra **su energetika susijusios KŠSR**, kuriose daugiausia dėmesio skirta papildomoms reformoms ir investicijų poreikiams, susijusiems su būtinybe mažinti energetinę priklausomybę ir paspartinti energetikos pertvarką. Stebint, kaip įgyvendinamos plano „REPowerEU“ priemonės, pagrindinį vaidmenį atliks Europos semestro sistema. Siekti plano „REPowerEU“ tikslų padeda perėjimas prie švarios energijos, taip pat finansavimas kitų ES programų lėšomis ir kelios ES iniciatyvos (žr. 4.2 skirsnį). ES finansavimas papildo kitą turimą viešąjį ir privatųjį finansavimą – pastarasis atliks vieną iš pagrindinių vaidmenų užtikrinant plano „REPowerEU“ įgyvendinimui reikalingas investicijas.

4.2. ES finansinė parama perėjimui prie švarios energijos

ES parama perėjimui prie švarios energijos teikiama įgyvendinant įvairias toliau išvardytas **programas**.

- **Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė**. Su klimatu susijusios investicijos pagal 26 patvirtintus ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus[58] siekia beveik 200 mlrd. EUR[59], t. y. viršija EGADP reglamente nustatytą 37 proc. įpareigojimą[60]. Didžiausia klimato srities investicijoms numatytų lėšų dalis (apie 88 mlrd. EUR) skirta švarios energijos, energijos vartojimo efektyvumo ir pastatų renovacijos priemonėms. Kita didelė dalis (apie 70 mlrd. EUR) skirta darniajam transportui. Maždaug 10 mlrd. EUR skirta mažo anglies dioksido pėdsako vandeniliui ir vandeniliui iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių.
- Didelė parama energijos vartojimo efektyvumui, atsinaujinančiųjų išteklių energijai ir energetikos infrastruktūrai teikiama ir pagal **sanglaudos politiką**. 2014–2020 m. investicijoms, kurios pagal planą „REPowerEU“ buvo pripažintos prioritetinėmis, skirta 27,5 mlrd. EUR. Komisija tikisi, kad valstybės narės 2021–2027 m. tokiems prioritetams

[58] AT, BG, BE, CY, CZ, DE, DK, EE, EL, ES, FI, FR, HR, IE, IT, LT, LU, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SE, SI, SK.

[59] Nurodytas EGADP lėšomis finansuotinas išlaidas Komisija apskaičiavo remdamasi veiksmų klimato srityje stebėjimo duomenimis, paskelbtais Komisijos atliktose ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų analizėse. Pateikti duomenys grindžiami 25 nacionaliniais ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planais, kuriuos Komisija įvertino ir patvirtino iki 2022 m. birželio 17 d. Žr. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_lt#nacionaliniai-ekonomikos-gaivinimo-ir-atsparumo-didinimo-planai.

[60] Pagal Tarybos įgyvendinimo sprendimų, kuriais patvirtinami nacionaliniai ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planai, prieduose nustatytas sąlygas.

skirs dar 34–36 mlrd. EUR. Kartu su Europos investicijų banku (EIB) 2022 m. birželio mėn. buvo parengta nauja pavyzdinė finansinė priemonė plano „REPowerEU“ tikslams remti.

- **Programa „InvestEU“**. Iki 2022 m. liepos mėn. jau buvo paskirstyta apie 1,6 mlrd. EUR ES garantijų pagal tvarios infrastruktūros politikos liniją, be kita ko, investicijoms į fotovoltinės ir vėjo energijos technologijas bei energijos vartojimo efektyvumą. Pagrindinės „InvestEU“ konsultacijų centro iniciatyvos apima energijos vartojimo efektyvumo ir vandenilio sritis:
  - nuo 2011 m. pagal priemonę ELENA remiama su energijos vartojimo efektyvumu ir netaršiu judumu susijusių projektų plėtra. Šios priemonės sverto koeficientas siekia 33, todėl ji suteikia labai daug galimybių pritraukti (sutelkti) privatųjį finansavimą. 2021 m. 18-ai naujų projektų buvo skirta 35,8 mln. EUR. Tai turėtų padėti per metus sutaupyti apie 500 GWh energijos;
  - šiuo metu Komisija, siekdama, be kita ko, remti vandenilio diegimą ir elektrifikaciją pramonės sektoriuose, bendradarbiauja su EIB, siekdama sukurti konsultacijų priemonę, padėsiančią rengti atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos pirkimo sutarčių projektus.
- Pagal **programą „Europos horizontas“** atsinaujinančiųjų išteklių energijos technologijų, energijos vartojimo efektyvumo, šildymo ir vėsinimo elektrifikavimo bei energetikos sistemos skaitmenizacijos moksliniams tyrimams ir inovacijoms remti skirta 15 mlrd. EUR.
- Pagal **EITP Energetikos programą** finansavimas skiriamas geresnėms energetikos tinklų jungtims užtikrinti, siekiant sukurti bendrą ES energijos rinką ir pereiti prie švarios energijos. Nuo 2014 m. pagal EITP Energetikos programą buvo remiami 154 projektai, kuriems iš viso skirta 5,7 mlrd. EUR. 2022 m. kovo mėn. Komisija paskelbė pirmąjį EITP kvietimą teikti pasiūlymus dėl tarpvalstybinių atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektų. 2022 m. gegužės mėn. Komisija paskelbė naują kvietimą teikti pasiūlymus dėl pagrindinių tarpvalstybinių energetikos infrastruktūros projektų, susijusių su projektais, įtrauktais į 5-ąjį ES bendro intereso projektų sąrašą.
- **Programos LIFE paprogramė, skirta perėjimui prie švarios energijos**. 2022 m. gegužės mėn. pagal programos LIFE paprogramę, skirtą perėjimui prie švarios energijos, buvo paskelbtas kvietimas teikti pasiūlymus dėl 98 mln. EUR finansavimo energijos vartojimo efektyvumo ir švarios energijos projektams. Šis kvietimas apima tokius plano „REPowerEU“ tikslus kaip iškastinio kuro suvartojimo šildymui mažinimas ir spartesnis efektyvaus energijos vartojimo sprendimų diegimas būstuose, įmonėse ir viešajame sektoriuje.
- 2022 m. pagal **Atsinaujinančiųjų išteklių energijos finansavimo mechanizmą** bus surengtas pirmasis tarpvalstybinis konkursas. Jis bus skirtas fotovoltinės saulės energijos projektams. Šis mechanizmas padės išnaudoti visą ES atsinaujinančiųjų išteklių energijos potencialą, taip pat padės valstybėms narėms glaudžiau bendradarbiaujant siekti priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo tikslo.
- 2021 m. padidėjo anglies dioksido kaina, taip pat bendros pajamos iš ES ATLPS, kurios iš viso siekė apie 31 mlrd. EUR. Šiomis lėšomis bus remiamas **Inovacijų fondas** ir **Modernizavimo fondas**.
- Energijos vartojimo efektyvumas, atsinaujinančiųjų išteklių energetika ir energetikos infrastruktūra taip pat remiami pagal **bendrą žemės ūkio politiką (BŽŪP)**, naudojant **Europos žemės ūkio fondą kaimo plėtrai (EŽŪFKP)**. Atsižvelgdamos į nustatytus poreikius ir dabartinėse kaimo plėtros programose arba būsimuose BŽŪP strateginiuose planuose nustatytas strategijas, valstybės narės gali remti investicijas į atsinaujinančiųjų

išteklių energijos gamybą arba energijos vartojimo efektyvumo didinimą ne tik žemės ūkio valdose, bet ir kaimo įmonėse.

Komisija taip pat remia valstybes nares per **techninės paramos priemonę** – ja naudojantis perduodamos konkrečiai pritaikytos techninės ekspertinės žinios, kaip rengti ir įgyvendinti reformas, be kita ko, susijusios su perėjimu prie švarios energijos. Konkrečiai, Komisija padeda valstybėms narėms nustatyti reformas ir investicijas, padedančias laipsniškai atsisakyti iškastinio kuro importo iš Rusijos.

Svarbų vaidmenį sutelkiant finansavimą perėjimui prie švarios energijos atlieka aktyviai įgyvendinamos **ES iniciatyvos**. Tai:

- labai sėkminga **Investicijų į tvariąją energiją forumu** iniciatyva, kuri palengvina viešojo ir privačiojo sektorių suinteresuotųjų subjektų dialogą siekiant sutelkti privatųjį finansavimą investicijoms į efektyvų energijos vartojimą ir tvarią energetiką;
- **Energijos vartojimo efektyvumo finansų įstaigų grupė**, kurios pagrindinė užduotis – nustatyti energijos vartojimo efektyvumo finansavimo kliūtis ir teikti rekomendacijas politikos formavimo organams ir finansų įstaigoms, kaip jas pašalinti;
- 2022 m. pradėtas **Investuotojų dialogas energetikos klausimais** – suinteresuotųjų subjektų platforma, kurioje suburti energetikos ir finansų sričių ekspertai nustato investavimo energetikos sektoriuje kliūtis, įvertina finansavimo politiką bei priemones ir siūlo atitinkamus sprendimus.

Klimato aspekto integravimas

Klimatui skiriama bent 30 proc. 2021–2027 m. ES biudžeto lėšų (2014–2020 m. laikotarpiu buvo skirta 20 proc.). Atskirų programų išlaidų klimato reikmėms tikslai siekia 30 proc. arba yra didesni: Europos regioninės plėtros fondo – 30 proc., programos „Europos horizontas“ – 35 proc., Sanglaudos fondo – 37 proc., EGADP – 37 proc., Europos infrastruktūros tinklų priemonės – 60 proc., programos LIFE – 61 proc. ir Teisingos pertvarkos fondo – 100 proc. 2021 m. valstybių narių ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose buvo numatyta klimato srities investicijoms skirti 40 proc. lėšų, t. y. gerokai daugiau už reglamentu nustatytą įpareigojimą tokioms investicijoms numatyti 37 proc. visų išlaidų.

4.3. Energijos subsidijos ES

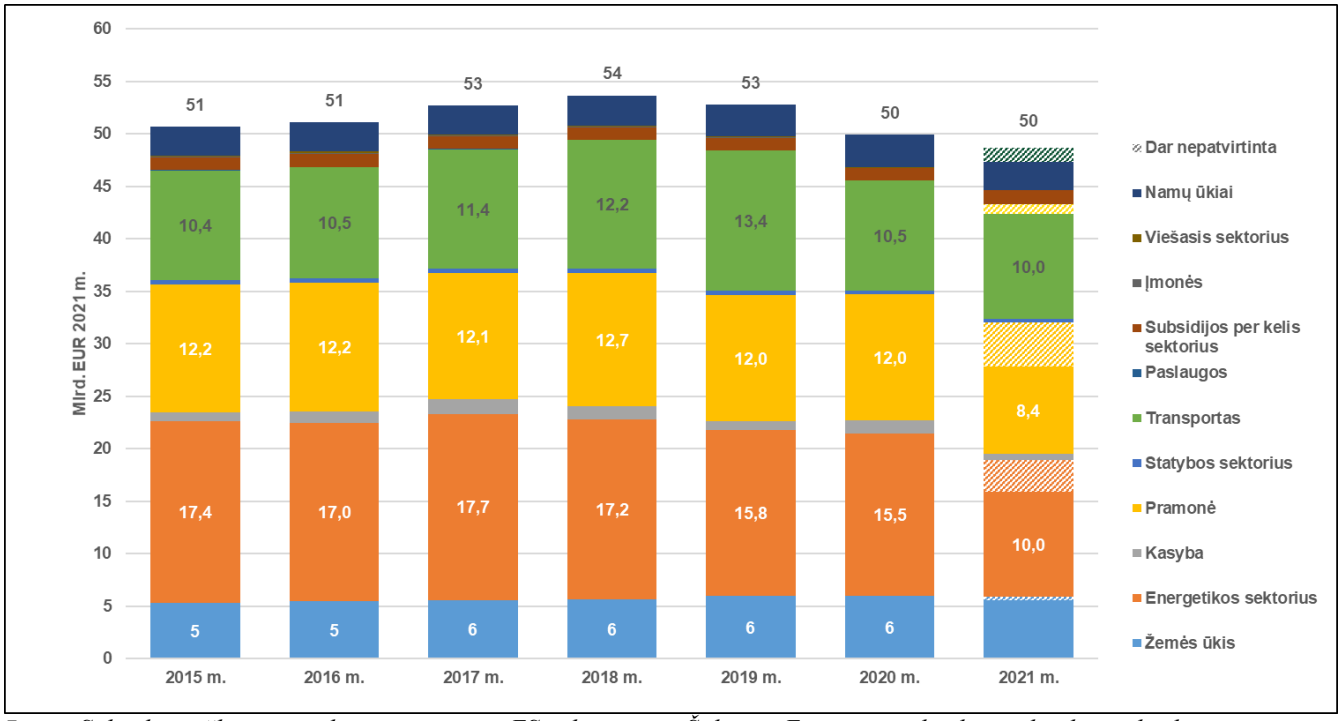
Per pastaruosius dvejus metus energijos rinkose įvyko netikėtų ir staigių pokyčių, padariusių didelį poveikį energinių produktų vartojimui ir kainoms. Tai buvo, be kita ko, su COVID-19 susiję judėjimo suvaržymai, atsigavimas po pandemijos ir dabartinis itin aukštų ir nepastovių energijos kainų laikotarpis. Energijos subsidijų ataskaitoje[61], kurią ketinama paskelbti spalio mėn., bus: i) pateikti galutiniai tikslesni duomenys apie energijos subsidijų raidą COVID-19 pandemijos sukaustytais 2020 m. ir ii) įvertintas pasaulio ekonomikos atsigavimo ir aukštų energijos kainų poveikis energijos subsidijoms 2021 m.

Subsidijos iškastiniam kurui ES 2020 m. dėl žmonėms ir įmonėms taikytų judėjimo suvaržymų ir kelionių apribojimų **sumažėjo daugiau kaip 5 proc.**, tačiau **2021 m. išliko gana stabilaus lygio**, nes didėjančias subsidijas transporto ir pramonės sektoriuose atsvėrė mažėjančios subsidijos iškastiniam kurui energetikos sektoriuje. Subsidijos *naftos*

[61] Remdamasi Valdymo reglamentu, Komisija kasmet teikia ataskaitas apie energijos subsidijų, visų pirma subsidijų iškastiniam kurui, raidą valstybėse narėse ir apie priemones, kurių šalys ėmėsi siekdamos pateikti laipsniško tokių subsidijų panaikinimo veiksmų gaires.

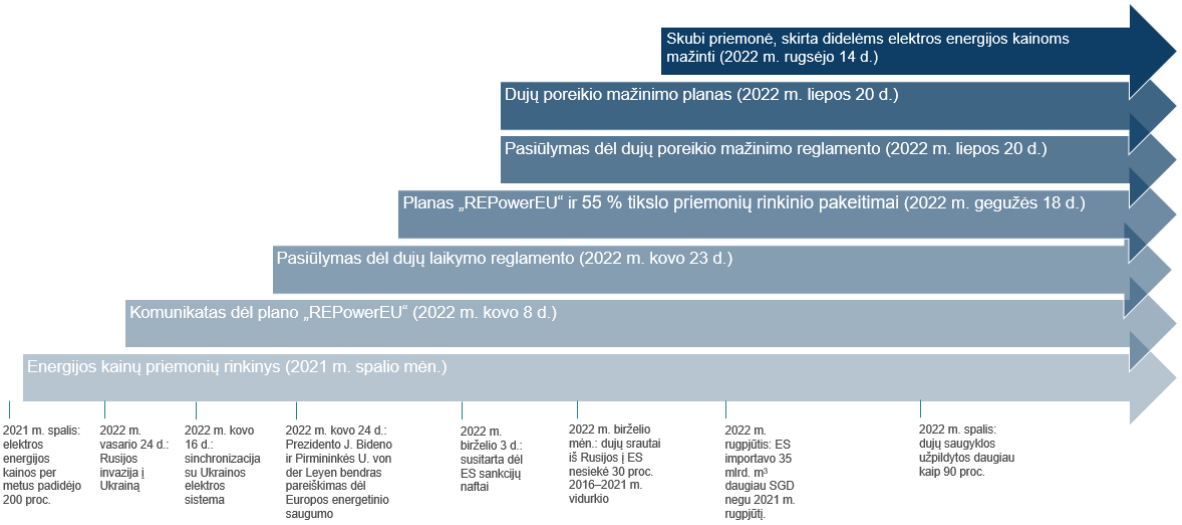
produktams, ypač transporto sektoriuje, 2020 m. sumažėjo 12 proc., o subsidijos *akmens anglims* padidėjo 7 proc., nors subsidijos dujoms, palyginti su praėjusiais metais, šiek tiek sumažėjo (2 proc.). Tam turėjo įtakos jų vaidmuo gaminant elektros energiją. **2021 m. subsidijos naftai, akmens anglims ir dujoms šiek tiek padidėjo**, o **subsidijos elektros energijos gamybai iš iškastinio kuro sumažėjo**. Nuo 2021 m. rudens, kartu su Europos rinkose didėjančiomis energijos kainomis, kelios ES valstybės narės ėmėsi priemonių, kad sumažintų sąskaitų už energiją poveikį piliečiams ir įmonėms, todėl didėjo subsidijos energijos vartojimui.

Subsidijos *atsinaujinančiųjų išteklių energijai* 2020 m. padidėjo 7 proc., nes ilgalaikės paramos schemos vis dar darė konkretų poveikį, tačiau 2021 m. jos šiek tiek sumažėjo. Subsidijos energijos vartojimo efektyvumo didinimui 2020 m. sumažėjo, tačiau 2021 m. vėl padidėjo. Toliau didėjo subsidijos *branduolinei* energijai, nes dviejose valstybėse narėse buvo atliekami mokėjimai, susiję su ankstyvu atominių elektrinių uždarymu.

5 pav. Subsidijos iškastiniam kurui įvairiuose ES sektoriuose. Šaltinis: Energijos subsidijų ir kitokių valstybės intervencijų Europos Sąjungoje 2022 m. tyrimas.

I priedas. Veiksmai, kurių nuo 2021 m. spalio mėn. imtasi atsižvelgiant į didėjančias energijos kainas

1. **Energijos kainų priemonių rinkinys, 2021 m. spalio 13 d.**

   - **Vartotojų rėmimas**, be kita ko, teikiant **skubią pajamų paramą** energijos nepriteklių patiriantiems vartotojams, laikinai ir taikliai **sumažinant mokesčių tarifus** pažeidžiamiems namų ūkiams, leidžiant laikinai **atidėti sąskaitų apmokėjimą**, nustatant apsaugos priemones, kad būtų **išvengta atjungimo nuo tinklo**.
   - **Pagalbos teikimas įmonėms ar pramonės sektoriams** laikantis ES valstybės pagalbos taisyklių.
   - **Aktyvesnė veikla energijos klausimais tarptautinėje arenoje** siekiant užtikrinti tarptautinių rinkų skaidrumą, likvidumą ir lankstumą.
   - **Galimo antikonkurencinio elgesio** energijos rinkoje **tyrimas** ir aktyvesnė pokyčių anglies dioksido rinkoje stebėsena.
   - Palankesnių sąlygų **masiškiau naudotis atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos pirkimo sutartimis** sudarymas ir skatinimas sudaryti tokias sutartis pagalbinėmis priemonėmis.

2. **Komunikatas dėl plano „REPowerEU“, 2022 m. kovo 8 d.**

   - **Vartotojai:** gairėse patvirtinama galimybė **išskirtinėmis aplinkybėmis reguliuoti kainas** ir nurodoma, kaip valstybės narės gali vartotojams **perskirstyti pajamas**, susijusias su dideliu energetikos sektoriaus pelnu ir prekyba apyvartiniais taršos leidimais.
   - **Valstybės pagalbos taisyklės:** Komisijos konsultacijos su valstybėmis narėmis dėl būtinybės nustatyti **naują laikinąją valstybės pagalbos sistemą krizės sąlygomis**,

pagal kurią būtų teikiama pagalba nuo krizės nukentėjusioms įmonėms, ypač toms, kurios susiduria su didelėmis energijos sąnaudomis, ir tokios sistemos taikymo srities.

- **Paskelbta** apie planuojamus pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo **Dujų laikymo reglamento** ir **planą „REPowerEU“**; taip pat įvertintos galimybės **optimizuoti elektros energijos rinkos modelį**.

3. **Pasiūlymas dėl dujų laikymo reglamento, 2022 m. kovo 23 d.**

- **Pasiūlymas dėl teisėkūros procedūra priimamo akto**, kuriuo nustatomas **įpareigojimas** kitai žiemai **dujų saugyklas pripildyti** bent **80 proc.**
- **Komunikatas**, kuriame išdėstyti **intervencijos į rinką** Europos ir nacionaliniu lygmenimis **variantai** ir įvertinta kiekvieno varianto nauda ir trūkumai.
- **Reglamentą** Europos Parlamentas ir Taryba priėmė **birželio 27 d.**

4. **ES energijos pirkimo platforma, 2022 m. balandžio 7 d.**

- Savanoriškas valstybių narių dalyvavimas **bendrai perkant dujas**, siekiant užtikrinti vienodesnę prieigą visose ES valstybėse narėse ir didinti energijos tiekimo saugumą.
- Sudaryta **Pramonės patariamoji grupė ir penkios regioninės darbo grupės**, kurios turi padėti geriau suprasti galimą poreikį, į kurį turi būti atsižvelgiama taikant bendro pirkimo mechanizmą.

5. **Planas „REPowerEU“, 2022 m. gegužės 18 d.**

- **Atsinaujinančiųjų išteklių energijos plėtros spartinimas:**
  - pagrindinis 2030 m. atsinaujinančiųjų išteklių energijos tikslas padidintas nuo 40 iki 45 proc.;
  - **rekomendacija sparčiau išduoti leidimus svarbiems atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektams;**
  - tikslinis **Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvos pakeitimas**, kad atsinaujinančiųjų išteklių energija būtų pripažįstama viršesniu viešuoju interesu;
  - **ES saulės energijos strategija**;
  - **Stoginių saulės energijos įrenginių iniciatyva**;
  - **šilumos siurblių diegimo lygio padidinimas du kartus**;
  - nustatytas tikslas iki 2030 m. **vietoje pagaminti 10 mln. tonų vandenilio iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių**;
  - **Biometano veiksmų planas**.
- **Energijos taupymas:**
  - privalomas 2030 m. energijos vartojimo efektyvumo tikslas padidintas nuo 9 iki 13 proc.;
  - **Komunikate dėl ES energijos taupymo plano** raginama labiau taupyti energiją.
- **Energijos tiekimo įvairinimas ir tarptautinių partnerių rėmimas:**
  - **ES išorės bendradarbiavimo energetikos srityje strategija** stiprina ES bendradarbiavimą su tarptautiniais partneriais ir jos diplomatiją energetikos srityje, taip užtikrindama energijos tiekimo įvairinimą ir skatindama žaliąją ir teisingą energetikos pertvarką.

6. **Planas „Sutaupytos dujos – saugu žiemą“, 2022 m. liepos 20 d.**
    - **Pasiūlymas dėl dujų poreikio mažinimo reglamento, 2022 m. liepos 20 d.**
        - Nustatytas tikslas visoms valstybėms narėms nuo 2022 m. rugpjūčio 1 d. iki 2023 m. kovo 31 d. **dujų poreikį sumažinti 15 proc.**
        - Komisijai suteikiama galimybė, pasikonsultavus su valstybėmis narėmis, paskelbti **Sąjungos masto pavojų dėl tiekimo saugumo**, visas valstybes nares įpareigojant sumažinti dujų poreikį.
        - **Reglamentas** grindžiamas SESV 122 straipsniu. Taryba jį priėmė **liepos 27 d.**
    - **Dujų poreikio mažinimo planas, 2022 m. liepos 20 d.**
        - Nustatytos **koordinuoto dujų poreikio mažinimo priemonės**, principai ir kriterijai.
        - Pateiktos **gairės**, į kurias planuodamos ribojimą turi atsižvelgti **valstybės narės**.
        - Raginama **dujas keisti kitu kuru**, pageidautina švaresniais energijos ištekliais.
        - Skatinama **apskritai taupyti energiją visuose sektoriuose**.

7. **Pasiūlymas dėl skubios intervencijos į rinką, skirtos didelėms elektros energijos kainoms mažinti, 2022 m. rugsėjo 14 d.**
    - Valstybėms narėms siūloma siekti iki 2023 m. kovo 31 d. bendrą elektros energijos poreikį sumažinti bent 10 proc.
    - Nustatoma laikina **viršutinė pajamų riba mažesnes ribines sąnaudas patiriantiems** elektros energijos gamintojams.
    - Nustatomas laikinas **solidarumo įnašas** už perviršinį pelną, gaunamą vykdant veiklą naftos, dujų, akmens anglių ir naftos perdirbimo sektoriuose, ir jis paskirstomas energijos vartotojams.
    - Leidžiama pirmą kartą nustatyti **mažesnes už sąnaudas reguliuojamas elektros energijos kainas** ir reguliuojamas kainas taip pat taikyti mažosioms ir vidutinėms įmonėms.
    - Reglamentas grindžiamas SESV 122 straipsniu. Taryba jį priėmė **rugsėjo 30 d.**